

บทที่ 3

ขอบเขต ผล สภาพปัญหาที่เกิดจากการบังคับใช้สัญญาผู้ถือหุ้น

สัญญาผู้ถือหุ้นเป็นสัญญาประเภทหนึ่งที่ไม่มีชื่อ และบทบัญญัติเฉพาะดังเช่นเอกเทศสัญญาที่กำหนดอยู่ในบรรพ 3 ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์หรือสัญญาประเภทอื่น ๆ ที่มีบทบัญญัติเฉพาะ ซึ่งเอกเทศสัญญานั้นได้กำหนดถึงขอบเขต สาระสำคัญ ผล รวมทั้งสิทธิ หน้าที่ และความรับผิดชอบต่าง ๆ เอาไว้เพื่อให้คู่สัญญาสามารถทราบได้ นอกจากนี้เมื่อสัญญาผู้ถือหุ้นเป็นสัญญาที่ไม่มีชื่อและบทบัญญัติเฉพาะควบคุมแล้ว วัตถุประสงค์ของสัญญาผู้ถือหุ้นย่อมมีความหลากหลายไม่แน่นอน ทั้งนี้วัตถุประสงค์ของสัญญานั้นจะแตกต่างกันออกไป ขึ้นอยู่กับการตกลงของคู่สัญญาว่าจะตกลงกันเป็นประการใด ซึ่งลักษณะสาระสำคัญของสัญญาผู้ถือหุ้นนั้น ไม่มีการกำหนดเป็นลักษณะที่แน่นอนตายตัว

แม้สัญญาผู้ถือหุ้นนั้นจะมีลักษณะที่ไม่แน่นอนขึ้นอยู่ด้วยวัตถุประสงค์ของคู่สัญญา ซึ่งเนื้อหาสาระสำคัญของสัญญาผู้ถือหุ้นต้องเป็นไปตามการตกลงของคู่สัญญา ข้อความดังกล่าวมิได้หมายความว่าสาระสำคัญของสัญญาผู้ถือหุ้นนั้นจะต้องเป็นไปตามที่ผู้เขียนได้กล่าวเอาไว้ในบทที่ 2 หัวข้อที่ 4.1 - 4.12 ทั้งหมด เนื่องจากว่าข้อกำหนดต่าง ๆ ในสัญญาผู้ถือหุ้นนั้นจะต้องเป็นไปตามความต้องการที่คู่สัญญานั้นได้ตกลงกัน อาทิเช่น คู่สัญญาอาจตกลงกันกำหนดเพียงข้อกำหนดใด ข้อกำหนดหนึ่งเพียงข้อเดียวหรือหลายข้อกำหนดรวมกัน หรืออาจกำหนดทุกข้อกำหนดตามที่ได้กล่าวมาแล้วในบทที่ 2 หัวข้อที่ 4.1 - 4.12 ก็ได้ หรืออาจกำหนดเพิ่มเติมนอกเหนือจากที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้นก็ได้ เพราะลักษณะของสัญญาผู้ถือหุ้นนั้นมิได้มีการกำหนดลักษณะของข้อตกลงกันไว้แน่นอนตายตัว และสิ่งที่สำคัญอีกประการหนึ่งก็คือ ข้อตกลงใดที่คู่สัญญามีได้กำหนดกันเอาไว้ในสัญญาผู้ถือหุ้นนั้น ย่อมไม่มีผลบังคับให้คู่สัญญาต้องปฏิบัติตามหรือมีสิทธิเรียกร้องต่อกันเหมือนเช่นเอกเทศสัญญาทั้งหลายที่กำหนดอยู่ในบรรพ 3 ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

แต่อย่างไรก็ดี สัญญาผู้ถือหุ้นก็มีลักษณะเฉพาะตัวของสัญญาอยู่บ้าง กล่าวคือสัญญาผู้ถือหุ้นนั้นเป็นสัญญาที่คู่สัญญาทั้งหลายต่างเข้ามาทำความตกลงร่วมกันในการกำหนดข้อกำหนดใด ซึ่งข้อกำหนดนั้นเป็นเรื่องที่ต้องเกี่ยวเนื่อง หรือเกี่ยวข้องโดยตรงกับบริษัทที่คู่สัญญานั้นเป็นผู้ถือหุ้นอยู่ เมื่อสัญญาผู้ถือหุ้นมีลักษณะเฉพาะตัวกำหนดขอบเขตอยู่ภายใต้บริษัทที่คู่สัญญานั้นเป็นผู้ถือหุ้นอยู่ สัญญาผู้ถือหุ้นที่ได้จัดทำขึ้นนั้นย่อมต้องมีขอบเขต และผลของสัญญาที่สามารถกำหนดได้ ทั้งนี้เมื่อสัญญาผู้ถือหุ้นได้จัดทำขึ้น และบังคับใช้ตามที่คู่สัญญาได้ตกลงกัน สัญญาดังกล่าวย่อมอาจก่อให้เกิดสภาพปัญหาที่เกิดจากการบังคับตามสัญญาผู้ถือหุ้นนั้นได้ ดังนั้นผู้เขียนจึงใคร่ขอแยกประเด็นออกเป็น 3 หัวข้อดังนี้

1. ขอบเขตของสัญญาผู้ถือหุ้น

ขอบเขตของสัญญา เมื่อเป็นสัญญาที่ไม่มีรูปแบบกำหนดเฉพาะเหมือนเช่นเอกเทศสัญญา ตามที่บัญญัติไว้ในบรรพ 3 ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ แต่สัญญาผู้ถือหุ้นนั้นมีลักษณะของ สัญญาอยู่ แต่ไม่มีบทบัญญัติของกฎหมายกำหนดถึงขอบเขต สาระสำคัญ และผลที่มีต่อสัญญา ผู้ถือหุ้นนั้น สัญญาผู้ถือหุ้นดังกล่าวจึงย่อมต้องบังคับตามหลักของสัญญาทั่วไป นอกจากนั้นแล้ว สัญญาผู้ถือหุ้นยังเป็นสัญญาที่ลักษณะเฉพาะอยู่คือ เป็นสัญญาที่อยู่ภายใต้บริษัทที่คู่สัญญานั้นเป็น ผู้ถือหุ้นอยู่ (Under the umbrella of the corporation)

เมื่อสัญญาผู้ถือหุ้นมีลักษณะดังกล่าวแล้ว ขอบเขตของสัญญาผู้ถือหุ้นจึงสามารถแบ่งแยก ลักษณะขอบเขตของสัญญาผู้ถือหุ้นได้ออกเป็น 5 ประการดังนี้

1.1 คู่สัญญา

สัญญาผู้ถือหุ้นเป็นสัญญาที่เป็นลายลักษณ์อักษรที่มีผู้ถือหุ้นของบริษัท บางส่วนหรือทั้งหมดเข้าเป็นคู่สัญญา เพื่อกำหนดทำความเข้าใจใด ๆ ที่เกี่ยวข้องกับบริษัทผู้ถือหุ้น นั้นถือหุ้นอยู่เพื่อวัตถุประสงค์ใดวัตถุประสงค์หนึ่ง¹

นอกจากนั้นแล้วตามลักษณะของรูปแบบของสัญญาผู้ถือหุ้นที่ได้กล่าวมาแล้ว ในบทที่ 2 หัวข้อที่ 2.3 นั้น มีด้วยกันทั้งสิ้น 3 รูปแบบ ซึ่งรูปแบบของสัญญาผู้ถือหุ้นในรูปแบบที่ 3 นั้นเป็นสัญญาผู้ถือหุ้นที่มีผู้ถือหุ้นทั้งหมดรวมทั้งบริษัทได้เข้าร่วมเป็นคู่สัญญา

ดังนั้น เมื่อสัญญาผู้ถือหุ้นนั้นเป็นสัญญาที่มีลักษณะเฉพาะดังเช่นที่ได้กล่าวมา แล้วข้างต้นนั้น คู่สัญญาของสัญญาผู้ถือหุ้นนั้นจึงมีเพียงแค่ 2 ประเภทเท่านั้นคือ

ก. ผู้ถือหุ้น

ข. บริษัท

ในส่วนของผู้ถือหุ้นนั้น ความเป็นผู้ถือหุ้นถือได้ว่าเป็นคุณสมบัติที่เป็นสาระ สำคัญยิ่งต่อสัญญาผู้ถือหุ้น หมายความว่า การที่ผู้ถือหุ้นจะเป็นคู่สัญญาในสัญญาผู้ถือหุ้นได้จะต้องมี สภาพความเป็นผู้ถือหุ้นในบริษัทอยู่เหมือนเช่นกับคู่สัญญาอื่น ๆ เพราะว่าสัญญาผู้ถือหุ้นนั้นจำกัด คู่สัญญาอยู่เพียงแค่ผู้ถือหุ้นและบริษัทเท่านั้น ดังนั้นหากผู้ถือหุ้นสิ้นสภาพความเป็นผู้ถือหุ้นใน บริษัทนั้นแล้ว หรือมิได้เป็นผู้ถือหุ้นในบริษัทอีกต่อไปแล้ว ย่อมไม่สามารถเป็นคู่สัญญาในสัญญา ผู้ถือหุ้นได้ เพราะตามลักษณะของสัญญาผู้ถือหุ้นถือเอาคุณสมบัติความเป็นผู้ถือหุ้นนั้นเป็นสาระ สำคัญ ส่วนผู้ถือหุ้นนั้นจะเป็นบุคคลธรรมดาหรือนิติบุคคลก็ได้ แต่ทั้งนี้หากเป็นนิติบุคคลต้องเป็น นิติบุคคลที่มีสภาพบุคคลตามที่กฎหมายนั้น ๆ กำหนดไว้

¹ Graham Stedman and Janet Jones, *Shareholders' Agreement*. p.1

ในส่วนของบริษัทนั้น การที่บริษัทจะเข้ามาเป็นคู่สัญญาในสัญญาผู้ถือหุ้นนั้น จะต้องมีความเป็นนิติบุคคลเกิดขึ้นแล้ว มิฉะนั้นแล้วจะไม่สามารถเข้าทำนิติกรรมใดได้นอกจากนั้นประเด็นที่สำคัญอีกประการหนึ่งคือ สัญญาผู้ถือหุ้นที่มีบริษัทเข้าร่วมเป็นคู่สัญญานั้นจะมี 2 ลักษณะสำคัญก็คือ

1. สัญญาผู้ถือหุ้นจะต้องมีผลบังคับใช้ภายหลังจากที่บริษัทได้รับการจัดตั้ง จดทะเบียน และมีสภาพความเป็นนิติบุคคลแล้ว

2. สัญญาผู้ถือหุ้นจะต้องมีผู้ถือหุ้นทั้งหมดของบริษัทเข้าร่วมเป็นคู่สัญญาด้วย มิฉะนั้นแล้วการเข้าร่วมผูกพันตามสัญญาดังกล่าวนั้นจะเป็นการกระทำเพื่อผลประโยชน์ของผู้ถือหุ้นฝ่ายหนึ่งฝ่ายใด ซึ่งขัดต่อหลักพื้นฐานที่กำหนดให้บริษัทต้องดำเนินการเพื่อผลประโยชน์ของผู้ถือหุ้นทุกคน

1.2 เจตนาและวัตถุประสงค์

การทำสัญญาผู้ถือหุ้นเป็นการทำนิติกรรมประเภทหนึ่งซึ่งเป็นสัญญาหลายฝ่ายที่อาศัยเจตนาของคู่สัญญาเข้าร่วมตกลงจัดทำสัญญาผู้ถือหุ้น ซึ่งคู่สัญญาทุกฝ่ายนั้นจะต้องมีเจตนาและวัตถุประสงค์ที่สอดคล้องและตรงกัน โดยที่สัญญาผู้ถือหุ้นจัดทำขึ้นจะต้องมีวัตถุประสงค์แห่งนิติกรรม คือความประสงค์หรือความมุ่งหมายในการทำนิติกรรมของคู่สัญญาในนิติกรรมนั้น ซึ่งเป็นคำตอบของคำถามที่ถามว่า ทำไมคู่สัญญาจึงเข้ามาทำสัญญา² ดังนั้นวัตถุประสงค์ของคู่สัญญาจึงเป็นมูลเหตุจูงใจในการเข้าทำสัญญา

1.2.1 เจตนาเป็นตัวกำหนดของขอบเขตของสัญญาผู้ถือหุ้นว่ามีความกว้างหรือแคบเพียงใด เพราะสัญญาผู้ถือหุ้นนั้นเป็นสัญญาที่อยู่ภายใต้หลักของสัญญาทั่วไป นอกจากนั้นสัญญาผู้ถือหุ้นยังเป็นสัญญาที่อยู่ภายใต้หลักทฤษฎีของความศักดิ์สิทธิ์แห่งการแสดงเจตนาและเสรีภาพของการทำสัญญา

หลักความศักดิ์สิทธิ์ของการแสดงเจตนาเป็นทฤษฎีที่พบในระบบประมวลกฎหมายมากกว่าในระบบกฎหมายจารีตประเพณี ตามภาษิตกฎหมายที่ว่า “สัญญาที่ขึ้นโดยสมบูรณ์ย่อมมีผลบังคับ” ภายใต้อันสัญญาต้องเป็นสัญญา (Pacta Sunt Servanda) ซึ่งหมายความว่าสัญญาจะก่อให้เกิดหนี้ทางกฎหมายได้ต้องมาจากความยินยอมของคู่สัญญาและกฎหมายก็มีหน้าที่ในอันที่จะบังคับให้เป็นไปตามเจตนาของคู่สัญญา³

² ดร. จิต เศรษฐบุตร, หลักกฎหมายแพ่งลักษณะนิติกรรมและหนี้, หน้า 12

³ ไชยยศ เหมรัชตะ, การแสดงเจตนา, ในสารานุกรมกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ จัดพิมพ์ในโอกาสที่ศาสตราจารย์ ดร. อุทิศ มงคลนาวิณ อายุครบ 5 รอบ (กรุงเทพมหานคร : บริษัทอมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน), หน้า 10

ดังนั้นความศักดิ์สิทธิ์แห่งการแสดงเจตนาจึงเป็นการวางขอบเขตของสัญญาผู้ถือหุ้นให้คู่สัญญาทำการตกลงกันอย่างไรก็ได้ เว้นแต่มีข้อจำกัดบางประการอันคำนึงถึงประโยชน์สุขของสังคมเป็นหลัก เช่น จะต้องไม่ขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน และเป็นการต้องห้ามชัดแจ้งโดยกฎหมาย

สำหรับหลักเสรีภาพในการทำสัญญานั้นก็เป็นอีกแนวทฤษฎีที่มีผลต่อการเข้าทำสัญญาของกลุ่มสัญญาทั้งหลายในสัญญาผู้ถือหุ้น เพราะตัวที่ก่อให้เกิดหนี้ในสัญญานั้นคือความสมัครใจ⁴ บุคคลทุกคนมีเสรีภาพที่จะทำสัญญาผูกพันตนหรือไม่ก็ได้ จะก่อหนี้หรือไม่ก็แล้วแต่ความสมัครใจของบุคคลนั้น ดังนั้นสัญญาจึงเกิดขึ้นโดยอำนาจของการกระทำโดยสมัครใจของบุคคลคนนั้น

ดังนั้นขอบเขตของเจตนาในสัญญาผู้ถือหุ้นนั้นจึงต้องเกิดจากใจสมัครภายใต้หลักความศักดิ์สิทธิ์ของเจตนาและหลักเสรีภาพในการทำสัญญา

1.2.2 สำหรับวัตถุประสงค์ของสัญญาผู้ถือหุ้นนั้นการที่คู่สัญญาได้แสดงเจตนาที่แท้จริงที่มีอยู่ในใจออกมาเพื่อมุ่งผูกพันนิติสัมพันธ์หรือที่เรียกว่าหนี้ เมื่อได้แสดงเจตนาออกมาสสมบูรณ์แล้วก็เกิดผลในทางกฎหมาย

วัตถุประสงค์ของนิติกรรมนั้นมีขอบเขตอยู่ภายใต้มาตรา 150 ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ซึ่งสามารถแยกออกได้เป็น 3 ประการกล่าวคือ

1.2.2.1 วัตถุประสงค์ไม่เป็นการต้องห้ามชัดแจ้งโดยกฎหมาย

1.2.2.2 วัตถุประสงค์ไม่เป็นการฝ่าฝืนวิสัย

1.2.2.3 วัตถุประสงค์ไม่เป็นการขัดต่อความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชน

ภายใต้ขอบเขตดังกล่าวข้างต้น การกำหนดขอบเขตของสัญญาผู้ถือหุ้นว่าจะต้องไม่มีวัตถุประสงค์ใดวัตถุประสงค์หนึ่งของคู่สัญญาเป็นการขัดต่อขอบเขตดังกล่าวข้างต้น เพราะมิฉะนั้นแล้ว สัญญาผู้ถือหุ้นดังกล่าวจะตกเป็น โฆษะ และไม่มีผลบังคับใช้

⁴ คารพร ธีรวัฒน์, กฎหมายสัญญาใหม่ : สถานะใหม่ของสัญญาปัจจุบันและปัญหาข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม. (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2538) หน้า 14

⁵ มาตรา 150 ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บัญญัติว่า “การใดมีวัตถุประสงค์เป็นการต้องห้ามชัดแจ้งโดยกฎหมาย เป็นการฝ่าฝืนวิสัย หรือเป็นการขัดต่อความสงบเรียบร้อยและหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน การนั้นเป็น โฆษะ”

1.3 บทบัญญัติของกฎหมายที่ควบคุมสัญญาผู้ถือหุ้น

ภายใต้แนวความคิดและวัตถุประสงค์ของการจัดทำสัญญาผู้ถือหุ้นและลักษณะสาระสำคัญของสัญญาผู้ถือหุ้นแล้วพบได้ว่าสัญญาผู้ถือหุ้นนั้นจะต้องอยู่ภายใต้บทบัญญัติของกฎหมาย 2 ประการดังต่อไปนี้

1.3.1 บทบัญญัติของกฎหมายว่าด้วยสัญญา

สัญญาผู้ถือหุ้นเป็นสัญญาประเภทหนึ่งที่ไม่มีบทบัญญัติเฉพาะกำหนดถึงสิทธิและหน้าที่รวมถึงลักษณะเฉพาะของสัญญาผู้ถือหุ้นว่าจะต้องมีลักษณะเป็นประการใดเหมือนดังเช่นเอกเทศสัญญาทั่วไปที่กำหนดไว้เฉพาะในบรรพ 3 ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ แม้จะไม่ได้ตกลงกันไว้อย่างชัดเจนก็ตามก็สามารถนำบทบัญญัติในเอกเทศสัญญามาบังคับใช้ได้

เมื่อสัญญาผู้ถือหุ้นนั้นไม่มีบทบัญญัติเฉพาะกำหนดไว้โดยตรงแล้วตามหลักทั่วไปจึงต้องนำบทบัญญัติกฎหมายทั่วไปที่เกี่ยวข้องมาบังคับใช้ ดังนั้นสัญญาผู้ถือหุ้นจึงต้องอยู่ภายใต้หลักเกณฑ์และบทบัญญัติของกฎหมายว่าด้วยสัญญา และบทบัญญัติของกฎหมายว่าด้วยสัญญาบังคับใช้

ด้วยเหตุผลดังกล่าวข้างต้น ผู้ถือหุ้นทั้งหลายที่เป็นคู่สัญญาในสัญญาผู้ถือหุ้นนั้นต้องคำนึงถึงหลักต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับสัญญาด้วย ดังนี้

1. ความสามารถของคู่สัญญา

เนื่องจากสัญญาผู้ถือหุ้นเป็นนิติกรรมประเภทหนึ่งตามมาตรา 149 ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ จึงต้องอยู่ภายใต้หลักเรื่องของความสามารถของผู้ทำนิติกรรม เพราะมิฉะนั้นอาจเป็นผลให้สัญญานั้นมีผลเป็นโมฆียะ ตามมาตรา 153⁷

2. ความยินยอมของคู่สัญญา

3. ค่าตอบแทน

4. วัตถุประสงค์

นอกจากนั้นยังต้องคำนึงถึงเรื่องของความสมบูรณ์ของสัญญา และเงื่อนไขก่อนและหลังของสัญญา ซึ่งสิ่งเหล่านี้เป็นสิ่งที่สำคัญที่คู่สัญญาต้องคำนึงเสมอว่าหากเข้าทำสัญญาผู้ถือหุ้นแล้วสิ่งที่ได้กล่าวมานั้นมีส่วนไหนขัดต่อเรื่องดังกล่าวหรือไม่ หากขัดต่อบทบัญญัติ

⁶ไชยศ เหมรัชตะ, กฎหมายว่าด้วยสัญญา เล่ม 1, หน้า 83

⁷จำปี โสคติพันธ์, คำอธิบายหลักกฎหมาย นิติกรรมสัญญา, พิมพ์ครั้งที่ 3, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2540) หน้า 175

ของกฎหมายว่าด้วยสัญญาแล้วย่อมมีผลกระทบโดยตรงต่อสัญญาผู้ถือหุ้นที่ได้จัดทำขึ้น ซึ่งอาจทำให้สัญญาดังกล่าวนั้นเป็นโมฆียะหรือโมฆะได้ (แล้วแต่กรณี)

1.3.2 บทบัญญัติของกฎหมายว่าด้วยบริษัท

สัญญาผู้ถือหุ้นเป็นสัญญาที่ว่าด้วยข้อตกลงของผู้ถือหุ้นที่เกี่ยวข้องหรือเกี่ยวข้องกับบริษัท ซึ่งสัญญาผู้ถือหุ้นนั้นเป็นสัญญาหลายฝ่ายที่มีเจตนาจะผูกพันกันเพื่อผลประโยชน์ร่วมกัน⁸ ด้วยลักษณะของสัญญาผู้ถือหุ้นนั้นสัญญาต้องอยู่ภายใต้บทบัญญัติของกฎหมายว่าด้วยบริษัท ซึ่งมีบทบัญญัติที่เกี่ยวข้องด้วยดังต่อไปนี้

1.3.2.1 ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

บทบัญญัติในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์นั้นมีบทบัญญัติที่เป็นตัวกำหนดขอบเขตของสัญญาผู้ถือหุ้นที่ได้จัดทำขึ้นอยู่ 2 ประการคือ

ก. บทบัญญัติว่าด้วยนิติบุคคลที่กำหนดอยู่ในบรรพ 1 หมวด 2 มาตรา 65 – 77 ซึ่งเป็นบทบัญญัติที่กำหนดถึงหลักทั่วไปของนิติบุคคล โดยเฉพาะอย่างยิ่ง มาตรา 65⁹ ซึ่งเป็นแม่บทกำหนดให้นิติบุคคลมีสภาพเกิดขึ้น ไม่ว่าสัญญาผู้ถือหุ้นนั้นจะทำภายใต้บริษัทจำกัด บริษัทมหาชน หรือบริษัทจดทะเบียนก็ตาม ก็ต้องอยู่ภายใต้หลักเกณฑ์เรื่องนิติบุคคล ตามบทบัญญัติข้างต้น เพราะเป็นบทบัญญัติทั่วไปที่ควบคุมบริษัททั้งหลายตามที่ได้กล่าวมา

ข. บทบัญญัติว่าด้วยบริษัทจำกัด ซึ่งกำหนดอยู่ในบรรพ 3 ลักษณะ 22 มาตรา 1096-1246 ซึ่งเป็นบทบัญญัติที่กำหนดถึงสภาพของบริษัท การจัดตั้ง การจัดการภายในบริษัท รวมถึงการเลิกบริษัท ซึ่งเป็นบทบัญญัติที่ใช้ควบคุมถึงสัญญาผู้ถือหุ้นที่ได้ทำขึ้นภายใต้บริษัทจำกัด เนื่องจากบทบัญญัติในลักษณะนี้เป็นบทบัญญัติที่ควบคุมถึงสภาพของบริษัทจำกัด โดยบทบัญญัตินี้เปิดช่องให้กำหนดข้อบังคับให้แตกต่างจากที่กฎหมายกำหนดไว้ ทั้งนี้ข้อกำหนดที่อยู่ในข้อบังคับนั้นจะกำหนดให้เอาเปรียบหรือฉ้อฉลผู้ถือหุ้นส่วนน้อยไม่ได้ หรือจะวางข้อกำหนดให้ผิดไปจากหลักกฎหมายที่บังคับไว้ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีไม่ได้¹⁰ ดังนั้น สัญญาผู้ถือหุ้นที่ได้ขึ้นภายใต้บริษัทจำกัด จึงต้องอยู่ภายใต้บทบัญญัติในลักษณะนี้ด้วย

⁸ เรื่องเดียวกัน, หน้า 240

⁹ มาตรา 65 ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บัญญัติว่า “นิติบุคคลจะมีขึ้นได้ก็แต่ด้วยอำนาจแห่งประมวลกฎหมายนี้หรือกฎหมายอื่น”

¹⁰ ทวี เจริญพิทักษ์, คำอธิบายโดยพิสดารกฎหมายหุ้นส่วนและบริษัท, หน้า 300

1.3.2.2 พระราชบัญญัติกำหนดความผิดเกี่ยวกับห้างหุ้นส่วน จดทะเบียน ห้างหุ้นส่วนจำกัด บริษัทจำกัด สมาคมและ มูลนิธิ พ.ศ. 2499

พระราชบัญญัตินี้มีวัตถุประสงค์เพื่อกำหนดความรับผิดชอบ
ห้างหุ้นส่วน บริษัท สมาคม และมูลนิธิ รวมทั้งผู้มีอำนาจในองค์กรตามที่ได้กล่าวมา เพื่อกำหนด
บทลงโทษต่อองค์กรและผู้มีอำนาจจัดการในองค์กรดังกล่าวนั้นหากไม่ปฏิบัติตามบทบัญญัติที่
สำคัญดังกล่าว

บริษัทเป็นหนึ่งในองค์กรภายใต้พระราชบัญญัตินี้ดังกล่าว
ซึ่งกำหนดบทลงโทษต่อบริษัทและกรรมการหากไม่ปฏิบัติตามบทบัญญัติสำคัญในบรรพ 3
ลักษณะ 22 ตามมาตราที่ได้กำหนดอยู่ในพระราชบัญญัตินี้ดังกล่าว บทบัญญัติในพระราชบัญญัตินี้มี
ผลสำคัญยิ่งต่อสาระสำคัญของสัญญาผู้ถือหุ้น เพราะไม่สามารถกำหนดคยเว้นให้คู่สัญญาไม่ปฏิบัติ
ตามบทบัญญัตินี้ดังกล่าวได้ เนื่องจากเป็นข้อกำหนดที่ขัดต่อความสงบเรียบร้อยของสังคม และมีบท
ลงโทษกำหนดเอาไว้คือโทษปรับ และ/หรือจำคุก ซึ่งเป็นโทษทางอาญา บทบัญญัติในพระราช
บัญญัตินี้จึงมีความสำคัญต่อสัญญาผู้ถือหุ้นที่ได้จัดทำขึ้นภายใต้บริษัทอย่างยิ่ง

1.3.2.3 พระราชบัญญัติบริษัทมหาชน พ.ศ. 2535

บทบัญญัติในพระราชบัญญัติจำกัดมหาชน พ.ศ. 2535 นั้น
เป็นบทบัญญัติที่ควบคุมทั้งบริษัทมหาชน และบริษัทจดทะเบียน ซึ่งบทบัญญัติในพระราชบัญญัตินี้
ดังกล่าวนั้นก็มิลักษณะเช่นเดียวกับบทบัญญัติว่าด้วยบริษัทจำกัด ที่บัญญัติอยู่ในประมวลกฎหมาย
แพ่งและพาณิชย์บรรพ 3 เมื่อสัญญาผู้ถือหุ้นได้ทำขึ้นภายใต้บริษัทมหาชน หรือบริษัทจดทะเบียน
อย่างใดอย่างหนึ่งแล้ว บทบัญญัติในพระราชบัญญัติจำกัดมหาชนนั้นจะต้องเข้าควบคุมดูแล
ขอบเขตของสัญญาผู้ถือหุ้นที่ได้จัดทำขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องของข้อบังคับที่กำหนดเอาไว้
แตกต่างจากบทบัญญัติว่าด้วยบริษัทจำกัด กล่าวคือจะกำหนดข้อบังคับให้มีข้อความที่ไม่ขัดหรือ
แย้งกับหนังสือบริคณห์สนธิ และบทบัญญัติพระราชบัญญัติบริษัทมหาชน พ.ศ. 2535 ไม่ได้

1.3.2.4 พระราชบัญญัติหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ พ.ศ. 2535

พระราชบัญญัติหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ พ.ศ. 2535
ก็เป็นอีกบทบัญญัติหนึ่งที่ควบคุมบริษัทมหาชน และบริษัทจดทะเบียน โดยเฉพาะอย่างยิ่งบริษัทจดทะเบียน
ซึ่งตั้งอยู่ภายใต้การควบคุมของคณะกรรมการ ก.ล.ด. และตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย ซึ่งบริษัทจดทะเบียนจะต้องปฏิบัติตามประกาศต่าง ๆ ที่ออกโดยคณะกรรมการ ก.ล.ด. รวมทั้ง
ประกาศสำนักงานคณะกรรมการ ก.ล.ด. และข้อบังคับของตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย ดังนั้น
ขอบเขตของสัญญาผู้ถือหุ้นที่จัดทำภายใต้บริษัทจดทะเบียนนั้นจะต้องยึดปฏิบัติตามบทบัญญัตินี้
ดังกล่าวข้างต้นอย่างเคร่งครัดเพื่อมิให้เกิดผลกระทบต่อสถานภาพของบริษัทจดทะเบียน

1.4 การจัดทำและระยะเวลาของสัญญาผู้ถือหุ้น

ในเรื่องของการจัดทำสัญญาผู้ถือหุ้น และระยะเวลาของสัญญาผู้ถือหุ้นนั้น สามารถแบ่งแยกหัวข้อออกได้เป็นดังนี้

1.4.1 การจัดทำสัญญาผู้ถือหุ้น

สัญญาผู้ถือหุ้นนั้นเกิดจากการที่ผู้ถือหุ้นซึ่งมีสถานะเป็นเจ้าของหุ้นที่ ออกโดยบริษัท บริษัทมหาชน และบริษัทจดทะเบียน (แล้วแต่กรณี) ได้มีการทำคำเสนอไปยังผู้ถือหุ้นอื่นในบริษัทนั้น เพื่อเข้ามาทำความตกลงตามเนื้อหาสาระสำคัญของสัญญาผู้ถือหุ้นที่ได้กล่าวมาแล้วในบทที่ 2 หัวข้อ 4.1 – 4.12 เพื่อผูกพันในประโยชน์ร่วมกัน และผู้ถือหุ้นที่ได้เข้ามาเป็นคู่สัญญานั้นจะต้องทำคำสนองเพื่อให้เกิดเป็นสัญญาผู้ถือหุ้น

การทำสัญญาผู้ถือหุ้นนั้นคู่สัญญาทุกฝ่ายจะต้องตกลงและเห็นพ้องตรงกันในเรื่องข้อสัญญาที่ได้กำหนดไว้ในสัญญาผู้ถือหุ้น ซึ่งเป็นไปตามหลักของสัญญาทั่วไป เมื่อข้อกำหนดในสัญญานั้นเป็นที่เข้าใจกันดีโดยคู่สัญญาทุกฝ่ายแล้ว สัญญาดังกล่าวนั้นจะต้องลงนามโดยคู่สัญญาทุกฝ่าย เพื่อให้สัญญาผู้ถือหุ้นดังกล่าวนี้มีผลบังคับใช้และผูกพันกับคู่สัญญา

1.4.2 ระยะเวลาของสัญญาผู้ถือหุ้น

ในเรื่องของระยะเวลาของสัญญาผู้ถือหุ้น เนื่องจากสัญญาผู้ถือหุ้นนั้นมิได้มีบทบัญญัติเฉพาะกำหนดไว้จึงต้องอาศัยหลักของสัญญาทั่วไป ดังนั้นในเรื่องของระยะเวลาของสัญญาผู้ถือหุ้นจึงแบ่งได้เป็น 2 ประเภทคือ

1.4.2.1 มีกำหนดระยะเวลาของสัญญาที่แน่นอน

ในสัญญาผู้ถือหุ้นนั้นอาจมีการตกลงระยะเวลาที่จะผูกพันตามสัญญาผู้ถือหุ้นที่ได้เข้าร่วมผูกพันทั้งฉบับเป็นระยะเวลาที่แน่นอนก็ได้เช่น 5 ปี หรือ 10 ปี เป็นต้น ซึ่งเป็นเงื่อนไขเวลาบังคับหลังตามหลักของสัญญาทั่วไป หรือคู่สัญญาอาจไม่มีการกำหนดระยะเวลาของสัญญาเอาไว้ แต่เป็นการกำหนดระยะเวลาที่แน่นอนในข้อตกลงบางประการก็ได้ อาทิเช่น กำหนดเฉพาะข้อจำกัดการโอนหุ้นเอาไว้เป็นระยะเวลา 5 ปี เป็นต้น

1.4.2.2 ไม่มีกำหนดระยะเวลาของสัญญา

สัญญาผู้ถือหุ้นส่วนมากแล้วมักจะไม่ได้กำหนดระยะเวลาของสัญญาเอาไว้เนื่องจากวัตถุประสงค์ของสัญญาผู้ถือหุ้นต้องการให้ต่อเนื่องและผูกพันเอาไว้กับบริษัทราบเท่าที่บริษัทยังคงมีสภาพนิติบุคคลอยู่ แต่อย่างไรก็ดี ขอบเขตในเรื่องระยะเวลาของสัญญาผู้ถือหุ้นนั้นก็ยังมีข้อจำกัดอยู่บางประการกล่าวคือ สัญญาผู้ถือหุ้นเป็นสัญญาที่ถือเอาคุณสมบัติของผู้ถือหุ้นนั้นเป็นสาระสำคัญรวมทั้งสถานภาพของบริษัทที่สัญญาได้จัดทำขึ้น หากความเป็นผู้ถือหุ้น และ/หรือสถานภาพความเป็นนิติบุคคลได้สิ้นสุดลงแล้ว สัญญาผู้ถือหุ้นก็ย่อมสิ้นสุดลง

ด้วย จึงถือได้ว่าสัญญาผู้ถือหุ้นที่มีได้กำหนดระยะเวลาเอาไว้ย่อมมีระยะเวลาบังคับใช้ได้ยาวนานเท่าอายุของกลุ่มสัญญาหรือบริษัทเท่านั้น

1.5 การแก้ไขและการระงับซึ่งสัญญาผู้ถือหุ้น

ในเรื่องขอบเขตของสัญญาผู้ถือหุ้น ในส่วนสุดท้ายก็คือการแก้ไขสัญญาผู้ถือหุ้นและการระงับซึ่งสัญญาผู้ถือหุ้น ซึ่งในส่วนนี้เป็นส่วนของสัญญาผู้ถือหุ้นเมื่อได้มีการจัดทำขึ้นและบังคับใช้ไปได้ระยะหนึ่ง ซึ่งขอแยกออกเป็น 2 ประเด็นดังนี้

1.5.1 การแก้ไขสัญญาผู้ถือหุ้น

ในเรื่องขอบเขตของสัญญาในส่วนของการแก้ไขสัญญานั้นสามารถแบ่งการแก้ไขสัญญาผู้ถือหุ้นออกเป็น 2 แบบคือ

1.5.1.1 การแก้ไขเปลี่ยนแปลงกลุ่มสัญญา

การแก้ไขเปลี่ยนแปลงกลุ่มสัญญา กลุ่มสัญญาในสัญญาผู้ถือหุ้นนั้นถือว่าเป็นสาระสำคัญของสัญญาผู้ถือหุ้น เพราะสัญญาผู้ถือหุ้นนั้นคำนึงถึงคุณสมบัติของกลุ่มสัญญาเป็นหลัก การเข้ามาเป็นกลุ่มสัญญานั้นถือว่าคุณสมบัติความเป็นผู้ถือหุ้นในบริษัทและตัวบริษัทเป็นสาระสำคัญของสัญญา

1.5.1.2 การแก้ไขเปลี่ยนแปลงข้อกำหนดในสัญญา

การแก้ไขเปลี่ยนแปลงข้อกำหนดในสัญญานั้นสามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ประการคือ

- ก. การแก้ไขเปลี่ยนแปลงข้อกำหนดในสัญญาที่เป็นสาระสำคัญ
- ข. การแก้ไขเปลี่ยนแปลงข้อกำหนดในสัญญาที่ไม่เป็นสาระสำคัญ

การแก้ไขเปลี่ยนแปลงไม่ว่าจะเป็นตัวกลุ่มสัญญาหรือจะเป็นการแก้ไขในเนื้อหาของสัญญานั้นจะต้องได้รับความยินยอมจากกลุ่มสัญญาทุกฝ่ายเพื่อให้มีผลผูกพันต่อกลุ่มสัญญาทุกฝ่าย หากการแก้ไขดังกล่าวดำเนินการโดยเพียงกลุ่มสัญญาบางฝ่าย การแก้ไขเช่นนั้นก็ย่อมมีผลผูกพันเพียงเฉพาะกลุ่มสัญญาที่ลงนามร่วมแก้ไขดังกล่าว ซึ่งสัญญาเดิมก็ยังมีผลผูกพันต่อกลุ่มสัญญาที่มีได้ลงนามแก้ไขข้อสัญญาดังกล่าว

1.5.2 การระงับซึ่งสัญญาผู้ถือหุ้น

สัญญาผู้ถือหุ้นนั้นเป็นสัญญาหลายฝ่ายที่ผู้ถือหุ้นแต่ละคนได้สมัครใจเข้าร่วมทำสัญญา ซึ่งกลุ่มสัญญาทุกฝ่ายในขณะที่ทำสัญญานั้นมีความประสงค์ให้สัญญานั้นมีผลบังคับไปตลอดจนบรรลូវัตถุประสงค์ของกลุ่มสัญญาที่ได้เข้ามาทำสัญญาผู้ถือหุ้นนี้ เมื่อสัญญา

ผู้ถือหุ้นได้จัดทำขึ้นและมีผลบังคับใช้แล้ว การระงับซึ่งสัญญาผู้ถือหุ้นนั้นก็จะเป็นไปตามหลักสัญญาทั่วไป ซึ่งมีการระงับซึ่งสัญญาอยู่ 2 ประการ คือ

1.5.2.1 โดยความสมัครใจของกลุ่มสัญญาหรือตามข้อกำหนด

ในขณะที่ทำสัญญาผู้ถือหุ้นนั้นกลุ่มสัญญาส่วนใหญ่จะกำหนดข้อสัญญาที่กำหนดถึงเหตุแห่งการระงับซึ่งสัญญาเอาไว้ เพื่อกำหนดให้สัญญานั้นระงับความผูกพันลงได้หากเกิดเหตุตามที่กำหนดไว้ โดยข้อกำหนดนั้นมักเป็นข้อกำหนดในลักษณะแบบ Termination Clause ซึ่งเป็นการสิ้นสุดโดยไม่มีผลบังคับในอนาคตต่อไป¹¹ ซึ่งการสิ้นสุดของสัญญาในกรณีนี้คือ

- ครบกำหนดระยะเวลาตามที่ระบุในสัญญา
- กลุ่มสัญญาทุกฝ่ายต่างเห็นพ้องตรงสมัครใจที่จะสิ้นสุดการบังคับใช้สัญญาผู้ถือหุ้น
- กลุ่มสัญญาฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งทำคำเสนอขอเลิกสัญญาผู้ถือหุ้นและผู้ถือหุ้นและกลุ่มสัญญาอื่นทำคำสนองรับการขอเลิกสัญญาผู้ถือหุ้น¹²
- เกิดเหตุการณ์ใดตามที่กำหนดอยู่ในข้อกำหนดในสัญญาผู้ถือหุ้นกำหนดในสัญญามีผลเป็นระงับ

1.5.2.2 โดยบทบัญญัติของกฎหมาย

ในกรณีที่สัญญาผู้ถือหุ้นได้มีผลบังคับใช้แล้ว สัญญาผู้ถือหุ้นอาจระงับลงด้วยบทบัญญัติของกฎหมายเช่น การชำระหนี้ทั้งหมดหรือบางส่วนตกเป็นพันวิสัย¹³ ยกตัวอย่างในกรณีที่กลุ่มสัญญาตกลงร่วมทุนประกอบธุรกิจผลิตและจำหน่ายสุรา ซึ่งธุรกิจดังกล่าวต้องได้รับใบอนุญาตจากหน่วยงานราชการ แต่ปรากฏในภายหลังว่าบริษัทไม่สามารถรับใบอนุญาตประกอบกิจการสุราจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง สัญญาดังกล่าวย่อมสิ้นผลระงับใช้เนื่องจากการชำระหนี้เป็นพันวิสัย จึงต้องนำเอาบทบัญญัติในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยการเลิกสัญญาตามมาตรา 386 – 394 มาบังคับใช้ และเมื่อสัญญาได้เลิกกันแล้วกลุ่มสัญญาที่จะต้องกลับคืนสู่ฐานะดังที่เป็นอยู่เดิม ตามบทบัญญัติมาตรา 391 ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ใด

¹¹ จิต เศรษฐบุตร, หลักกฎหมายแพ่งลักษณะนิติกรรมและหนี้, หน้า 352

¹² จำปี โสคติพันธ์, คำอธิบายหลักกฎหมายนิติกรรมสัญญา, หน้า 323

¹³ เรื่องเดียวกัน, หน้า 328

2. ผลของสัญญาผู้ถือหุ้น

สัญญาผู้ถือหุ้นเป็นนิติกรรมที่เกิดจากการแสดงเจตนาของผู้ถือหุ้นหรืออาจมีบริษัทเข้าร่วมเป็นคู่สัญญาด้วย โดยมุ่งประสงค์ผูกนิติสัมพันธ์ระหว่างคู่สัญญาตามวัตถุประสงค์แห่งหนึ่งของสัญญา ผู้ถือหุ้นอันเป็นผลประโยชน์ที่มีร่วมกันในบริษัทที่คู่สัญญาเป็นผู้ถือหุ้นอยู่

สัญญาผู้ถือหุ้นเมื่อมีผลบังคับใช้ได้โดยชอบด้วยกฎหมายแล้ว ผลของสัญญาย่อมเกิดผลต่อคู่สัญญาไม่ว่าในทางที่เป็นประโยชน์หรือเสียประโยชน์แก่คู่สัญญาแต่ละฝ่าย แต่อย่างไรก็ตาม ข้อตกลงต่าง ๆ ในสัญญาผู้ถือหุ้นย่อมก่อให้เกิดสิทธิเรียกร้องหรือที่เรียกว่าหนี้ต่อคู่สัญญา

ผลของสัญญาผู้ถือหุ้นนั้นสามารถแบ่งแยกออกได้เป็น 2 ประเด็นดังนี้

2.1 ผลของสัญญาภายใต้บทบัญญัติของกฎหมายว่าด้วยสัญญา

ผลของสัญญาที่จัดทำขึ้นแล้ว เมื่อมีผลบังคับใช้แล้วย่อมก่อให้เกิดผลผูกพันต่อคู่สัญญา ซึ่งต้องปฏิบัติตามข้อตกลงที่กำหนดอยู่ในสัญญาผู้ถือหุ้นภายใต้หลักกฎหมายว่าด้วยสัญญา ดังนี้

2.1.1 คู่สัญญา

สัญญาที่จัดทำขึ้นนั้นเมื่อมีผลใช้บังคับได้แล้ว คู่สัญญาต่างก็มีสิทธิและหน้าที่ตามข้อกำหนดในสัญญา หรือที่เรียกว่าสิทธิเรียกร้องซึ่งคู่สัญญาต่างต้องปฏิบัติตามภายใต้หลักที่ว่าสัญญาต้องเป็นสัญญา และคู่สัญญาเองก็มีหน้าที่ปฏิบัติตามพันธกรณีต่าง ๆ ตามที่ได้กำหนดไว้

ผลของสัญญาก่อให้เกิดภาระผูกพันระหว่างคู่สัญญาด้วยกันภายใต้ระยะเวลาที่กำหนดไว้ในสัญญา แต่เมื่อคู่สัญญาฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งไม่ปฏิบัติตามข้อกำหนดในสัญญาแล้วคู่สัญญาอีกฝ่ายก็ย่อมสามารถใช้สิทธิเรียกร้องที่มีเหนือคู่สัญญาฝ่ายที่ผิดสัญญาได้ภายใต้อายุความของสิทธิเรียกร้องนั้น

อายุความฟ้องร้องการผิดสัญญา

ตามข้อตกลงที่กำหนดอยู่ในสัญญาผู้ถือหุ้น เมื่อคู่สัญญาได้ตกลงกันแล้วและมีผลบังคับใช้ได้ตามกฎหมาย คู่สัญญามีหน้าที่ต้องปฏิบัติตามข้อตกลงดังกล่าว กรณีที่คู่สัญญาฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดไม่ปฏิบัติตามข้อตกลงดังกล่าว คู่สัญญาที่ไม่ได้ปฏิบัติผิดสัญญาย่อมเกิดสิทธิเรียกร้องตามสัญญาต่อคู่สัญญาฝ่ายที่ปฏิบัติผิดสัญญา สิทธิเรียกร้องดังกล่าวนี้มีได้มีกฎหมายกำหนดระยะเวลาของอายุความเอาไว้ว่าจะต้องใช้สิทธิเรียกร้องดังกล่าวภายในเวลาเท่าใด จึงต้องนำเอาอายุความทั่วไปที่กฎหมายกำหนดให้เจ้าหนี้มีสิทธิเรียกร้องดังกล่าว¹⁴ ตามมาตรา 193/30 ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ซึ่งกำหนดไว้เป็นเวลา 10 ปีนับแต่เวลาที่เกิดสิทธิเรียกร้องดังกล่าว

¹⁴ เรื่องเดียวกัน, หน้า 126

2.1.2 บุคคลภายนอก

โดยบทบัญญัติผลของสัญญาที่ไม้อาจกำหนดให้มีผลต่อบุคคลภายนอกได้ หรือที่เรียกว่า “สัญญาเพื่อประโยชน์ของบุคคลภายนอก” เว้นแต่จะมีบทบัญญัติของกฎหมายกำหนดไว้ แต่อย่างไรก็ดี ผลของสัญญาผู้ถือหุ้นที่ได้ทำขึ้นนั้นย่อมมีผลต่อบุคคลภายนอก ผู้ซึ่งมิได้เป็นคู่สัญญาในสัญญาผู้ถือหุ้นได้ในกรณีที่สิทธิและหน้าที่ตามสัญญาได้โอนไปยังบุคคลภายนอก ทำให้บุคคลภายนอกต้องเข้าผูกพันตามข้อตกลงในสัญญา ซึ่งสามารถแยกประเด็นพิจารณาได้ดังนี้

2.1.2.1 กรณีได้หุ้นนั้นโดยทางมรดก

สัญญาผู้ถือหุ้นนั้นย่อมมีผลต่อกฎสัญญาที่ก่อให้เกิดผลโดยตรงต่อกฎสัญญา แต่อย่างไรก็ดีผลของสัญญานั้นย่อมขยายไปยังบุคคลที่อยู่ในสถานะเช่นเดียวกับคู่สัญญา เช่น ทายาทโดยธรรมหรือทายาท ดังนั้นเมื่อทายาทได้รับหุ้นนั้นมาโดยทางมรดกแล้วย่อมต้องรับไปทั้งสิทธิและหน้าที่ที่มีอยู่ในหุ้นดังกล่าวด้วย ภายใต้หลักที่ว่า “ผู้รับโอนย่อมไม่มีสิทธิดีกว่าผู้โอน” นั่นคือเจ้าของมีสิทธิเท่าใด ผู้ได้รับไปนั้นก็ย่อมมีสิทธิเท่านั้น¹⁵ ดังนั้นทายาทที่ได้รับหุ้นนั้นมาจึงต้องเข้าผูกพันตามที่ผู้ตายนั้นได้ทำสัญญาผูกพันเอาไว้กับหุ้นที่ได้รับมานั้น

2.1.2.2 กรณีได้หุ้นนั้นโดยวิธีการขายทอดตลาด

สำหรับกรณีที่ได้หุ้นมาโดยวิธีการขายทอดตลาดของศาล ตามที่ผู้ถือหุ้นนั้นเป็นลูกหนี้ตามคำพิพากษานั้น ศาลได้ตัดสินให้การได้หุ้นมานั้นถือเป็นการได้หุ้นมาตามมาตรา 1132 ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ แม้ว่าข้อบังคับของบริษัทนั้นจะกำหนดข้อจำกัดการห้ามนหุ้น การได้รับหุ้นโดยการขายทอดตลาดของศาลนั้นถือว่าข้อยกเว้นไม่ต้องปฏิบัติตามข้อกำหนดในเรื่องการจำกัดการโอนหุ้น บริษัทไม่สามารถอ้างข้อบังคับดังกล่าวเพื่อไม่รับจดทะเบียนหุ้นดังกล่าวได้ ตามฎีกาที่ 2177/22¹⁶

2.1.2.3 กรณีหุ้นนั้นตกอยู่ภายใต้กระบวนการฟื้นฟูกิจการ

กรณีที่คู่สัญญาฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดนั้นได้ยื่นคำร้องขอเข้าสู่กระบวนการฟื้นฟูกิจการตามมาตรา 90/12 พระราชบัญญัติล้มละลาย พ.ศ. 2483 เมื่อศาลสั่งรับคำร้องขอฟื้นฟูกิจการของคู่สัญญานั้น ผลของคำสั่งศาลดังกล่าวนี้ก่อให้เกิดผลแก่คู่สัญญาในการ

¹⁵ หยุด แสงอุทัย, ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมาย, หน้า 280

¹⁶ ฎีกาที่ 2177/22 โจทก์ซื้อหุ้นบริษัทจำเลย จากศาลขายทอดตลาดในการบังคับคดีที่ผู้ถือหุ้นบริษัทจำเลยเป็นลูกหนี้ตามคำพิพากษา เป็นการได้หุ้นมาตามมาตรา 1132 จำเลยจะอ้างว่าขัดต่อข้อบังคับการโอนหุ้นของบริษัทจำเลยไม่ได้

ห้ามจำหน่ายทรัพย์สินรวมทั้งการก่อให้เกิดภาระในทรัพย์สิน¹⁷ ของคู่สัญญานั้น ในกรณีที่คู่สัญญานั้นเป็นนิติบุคคลแล้ว ผลของคำสั่งศาลนั้นยังรวมถึงการใช้สิทธิการดำเนินการต่าง ๆ ภายในบริษัท ไม่ว่าจะเป็นการประชุมผู้ถือหุ้นหรือการประชุมคณะกรรมการและการดำเนินกิจการของบริษัทนั้น ก็ต้องหยุดชะงักลงและต้องตกอยู่ภายใต้การควบคุมโดยเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์และผู้บริหารแผนฟื้นฟูกิจการ ดังนั้นผลของสัญญาผู้ถือหุ้นย่อมต้องหยุดชะงักลงชั่วคราวเช่นกันทำให้ไม่มีผลบังคับใช้ได้ในช่วงระยะเวลาที่บริษัทอยู่ในระหว่างการฟื้นฟูกิจการดังกล่าว แต่เมื่อบริษัทหลุดพ้นจากกระบวนการฟื้นฟูกิจการแล้ว สัญญาผู้ถือหุ้นดังกล่าวก็จะกลับมามีผลบังคับใช้ได้อีกครั้งหนึ่ง

2.2 ผลของสัญญาภายใต้บทบัญญัติของกฎหมายว่าด้วยบริษัท

ในหัวข้อนี้ผลของสัญญาผู้ถือหุ้นที่ได้จัดทำขึ้นสามารถแบ่งออกได้เป็น 3 ประเด็นดังนี้

2.2.1 กรณีสัญญาผู้ถือหุ้นจัดทำขึ้นภายใต้บริษัทจำกัด

สัญญานั้นเมื่อได้ทำให้เกิดขึ้นและมีผลสมบูรณ์ตามกฎหมายแล้วย่อมจะก่อให้เกิดผลของสัญญา คือความผูกพันหรือนิติสัมพันธ์ที่เรียกว่า “หนี้” และเมื่อมีหนี้ซึ่งมีผลสมบูรณ์ตามกฎหมายเกิดขึ้นแล้วก็ย่อมก่อให้เกิดสิทธิและหน้าที่ในระหว่างคู่สัญญาตามมูลแห่งหนี้ของสัญญา เจ้าหนี้อ่อมมีสิทธิเรียกร้องให้ลูกหนี้ปฏิบัติการชำระหนี้และลูกหนี้อ่อมมีหน้าที่ต้องปฏิบัติการชำระหนี้ ตามบทบัญญัติในมาตรา 194 ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

ผลของสัญญาตามข้อตกลงในสัญญาผู้ถือหุ้นนั้นย่อมผูกพันเฉพาะคู่สัญญา¹⁸ เพราะหนี้ที่เกิดจากสัญญาผู้ถือหุ้นนั้นเป็นสิทธิเหนือบุคคล จึงจำกัดความผูกพันอยู่เพียงเฉพาะคู่สัญญาเท่านั้น ทั้งนี้เพราะทั้งนิติกรรมและสัญญานั้นเป็นเครื่องมือที่มอบให้เอกชนสร้างความผูกพันกันขึ้นในระหว่างกันเอง แต่อย่างไรก็ตามความผูกพันที่เกิดขึ้นจากการที่คู่สัญญาประสงค์แล้วมีผลต่อบุคคลภายนอกนั้นอาจเกิดขึ้นได้ และเป็นข้อยกเว้นของบทบัญญัติโดยทั่วไปที่ผลของการตกลงนั้นจะต้องจำกัดอยู่เฉพาะคู่สัญญาเท่านั้น นั่นก็คือกรณีทำสัญญาเพื่อประโยชน์ของบุคคลภายนอก ซึ่งจะต้องมีกฎหมายบัญญัติเอาไว้ชัดเจนให้กระทำได้¹⁹

โดยบทบัญญัติของกฎหมายว่าด้วยสัญญา ผลที่เกิดขึ้นตามสัญญานั้นสามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ประการคือ ผลทางหนี้ และผลทางทรัพย์สิน²⁰ แต่โดยผลของข้อตกลงใน

¹⁷ วิชัย ดันติกุลานันท์, คำอธิบายกฎหมายฟื้นฟูกิจการของลูกหนี้ (กรุงเทพมหานคร : หจก. พิมพ์อักษร, 2542) หน้า 116

¹⁸ สุรศักดิ์ วาจาสิทธิ์, ย่อหลักกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยสัญญา, พิมพ์ครั้งที่ 4 (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์นิติธรรม) หน้า 5

¹⁹ ไชยยศ เหมรัชตะ, กฎหมายว่าด้วยสัญญา, หน้า 349

²⁰ จำปี โสคติพันธ์, คำอธิบายหลักกฎหมาย นิติกรรมสัญญา, หน้า 276

สัญญาผู้ถือหุ้นนั้น ข้อตกลงจะก่อให้เกิดผลในทางหนึ่ง คือการกระทำหรืองดเว้นการกระทำ เพื่อให้
เกิดผลประโยชน์ร่วมกันในระหว่างคู่สัญญาโดยผลที่เกิดขึ้นย่อมมีโดยตรงต่อบริษัทซึ่งคู่สัญญาเป็น
ผู้ถือหุ้นอยู่

เมื่อสัญญาผู้ถือหุ้นได้จัดทำขึ้นและมีผลใช้บังคับแล้ว ผลที่เกิดจาก
สัญญาผู้ถือหุ้นนั้นก่อให้เกิดสิทธิและหน้าที่ของคู่สัญญาอย่างไรบ้าง สามารถแบ่งประเด็นในการ
พิจารณาได้เป็น 3 ประเด็นดังนี้

2.2.1.1 ผลของสัญญาผู้ถือหุ้นที่มีต่อบริษัท

ตามที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้นนั้น คู่สัญญามีด้วยกัน 2
ประเภทคือ ผู้ถือหุ้น (บุคคลธรรมดาหรือนิติบุคคล) และบริษัท ซึ่งทั้งผู้ถือหุ้นและบริษัทนั้นต่างก็มี
สิทธิและหน้าที่ตามที่กฎหมายกำหนดกล่าวคือ ผู้ถือหุ้นนั้นก็มีสิทธิและหน้าที่ตามที่ได้กล่าวมาแล้ว
ข้างต้น ส่วนบริษัทนั้นก็จะมีหน้าที่ที่จะต้องปฏิบัติตามบทบัญญัติของกฎหมายรวมทั้งข้อบังคับของ
บริษัท และมติที่ประชุมผู้ถือหุ้น รวมทั้งมีสิทธิตามที่กฎหมายที่ได้จัดตั้งบริษัทกำหนดไว้ ดังนั้นจึง
สามารถแบ่งแยกประเด็นในการพิจารณาออกเป็น 2 ประเด็นดังนี้

ก. กรณีผู้ถือหุ้นเป็นคู่สัญญาเท่านั้น

ในกรณีที่ผู้ถือหุ้นเป็นคู่สัญญาเท่านั้น ผู้ถือหุ้น
แต่ละคนต่างมีสิทธิและหน้าที่ที่เกิดจากการถือหุ้นในบริษัท โดยผู้ถือหุ้นได้ก่อให้เกิดสิทธิ
3 ประการตามที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น และเกิดหน้าที่ที่จะต้องชำระค่าหุ้นจนครบมูลค่าหุ้นที่ตนถือ
หน้าที่นี้ หากคู่สัญญากำหนดงดเว้นการชำระค่าหุ้นดังกล่าวไว้ในสัญญาผู้ถือหุ้น ข้อ
กำหนดเช่นว่านั้นย่อมไม่ผูกพันต่อบุคคลภายนอกหรือเจ้าหน้าที่ของบริษัท เจ้าหน้าที่ของบริษัทยังคงมี
สิทธิตามกฎหมายในการเรียกให้ชำระค่าหุ้นตามมูลค่าที่ยังไม่ได้ชำระต่อบริษัท

แม้ว่าบริษัทจะมีใช้คู่สัญญาก็ตาม แต่ผลของ
สัญญาผู้ถือหุ้นนั้นย่อมก่อให้เกิดผลโดยอ้อมต่อบริษัท อันเกิดจากสิทธิของผู้ถือหุ้นที่มีอยู่นั้น
ร่วมกันและเพื่อประโยชน์ร่วมกัน แต่ผลที่เกิดขึ้นมิใช่สิทธิที่เรียกร้องที่คู่สัญญามีต่อบริษัท หรือ
บริษัทที่มีต่อคู่สัญญา เพียงแต่ผลที่เกิดจากสัญญาผู้ถือหุ้นมีผลต่อบริษัท แต่ผลที่เกิดขึ้นนั้นไม่สามารถ
กำหนดได้เสมอไปว่าจะเกิดเป็นผลดีหรือผลเสียต่อบริษัท ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับข้อกำหนดที่ระบุอยู่ใน
สัญญาผู้ถือหุ้นและการบังคับใช้ โดยที่การใช้สิทธิที่มีอยู่ในสัญญานั้นจะต้องเป็นไปตามมาตรา 5 คือ
ใช้สิทธินั้นโดยสุจริต

ข. กรณีทั้งผู้ถือหุ้นและบริษัทเป็นคู่สัญญา

กรณีที่คู่สัญญาของสัญญาผู้ถือหุ้นนั้นมีทั้งที่เป็น
ผู้ถือหุ้นและบริษัทนั้นในส่วนของผู้ถือหุ้นนั้นก็จะมีผลของสัญญาตามที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น ใน
ส่วนของบริษัทนั้น ตามที่ได้กล่าวมาแล้วว่าข้อกำหนดของสัญญานั้นก่อให้เกิดสิทธิเรียกร้องหรือ

หนึ่งต่อคู่สัญญา ดังนั้นเมื่อบริษัทเข้าร่วมมาเป็นคู่สัญญา ผลของสัญญานั้นย่อมก่อให้เกิดสิทธิเรียกร้องในระหว่างคู่สัญญา ซึ่งรวมถึงบริษัทในฐานะคู่สัญญาด้วย แต่อย่างไรก็ตามข้อกำหนดต่าง ๆ ที่กำหนดอยู่ในสัญญาผู้ถือหุ้นนั้น บริษัทสามารถเข้าผูกพันได้เพียงเฉพาะข้อกำหนดที่อยู่ในขอบเขตและอำนาจภายใต้ขอบเขตของบริดจ์สนธิและวัตถุประสงค์ของบริษัทเท่านั้น บริษัทจะเข้าผูกพันหรือยอมรับในข้อตกลงอื่นที่นอกเหนือขอบอำนาจของบริษัทมิได้ มิฉะนั้นแล้วข้อตกลงนั้นจะไม่ผูกพันบริษัท และบริษัทก็ไม่สามารถให้สัตยาบันในนิติกรรมดังกล่าวได้

2.2.1.2 ผลของสัญญาที่มีต่อผู้ถือหุ้นอื่นของบริษัท

โดยผลของกฎหมายนั้นการใช้สิทธิตามที่มีอยู่ในหุ้นที่ผู้ถือหุ้นถืออยู่นั้นถือเป็นเสรีภาพในการใช้สิทธินั้น แต่ทั้งนี้การใช้สิทธินั้นจะต้องเป็นการใช้สิทธิโดยสุจริตและไม่ก่อเป็นการเอาเปรียบแก่ผู้ถือหุ้นอื่น การที่ผู้ถือหุ้นเข้าทำสัญญากับผู้ถือหุ้นคนใดนั้นเป็นสิทธิโดยชอบด้วยกฎหมายที่กฎหมายจะเคารพในความศักดิ์สิทธิ์ของการแสดงเจตนาและหลักเสรีภาพของการเข้าทำสัญญา

ดังนั้นผลของสัญญาผู้ถือหุ้นที่คู่สัญญาได้ทำขึ้นนั้นมีผลต่อผู้ถือหุ้นแยกตามฐานะได้ 2 ประการดังนี้

ก. ผลของสัญญาต่อผู้ถือหุ้นในฐานะของคู่สัญญา

ผู้ถือหุ้นที่เป็นคู่สัญญาในสัญญาผู้ถือหุ้นนั้นมีหน้าที่ต้องปฏิบัติตามพันธะของสัญญาตามที่คู่สัญญาได้ตกลงเอาไว้ แต่ผลของสัญญามีได้เป็นเหตุตัดสิทธิความเป็นผู้ถือหุ้นแต่อย่างใด ผู้ถือหุ้นที่เข้าร่วมทำสัญญาผู้ถือหุ้นนั้นก็ยังมีความที่ต้องปฏิบัติตามบทบัญญัติของกฎหมาย เพียงแต่ในเวลาเดียวกันนั้นจะต้องปฏิบัติตามหน้าที่ตกลงไว้ในสัญญา ผลของสัญญานั้นทำให้ผู้ถือหุ้นต้องปฏิบัติตามทั้งสองฐานะ จะยกเว้นฐานะใดฐานะหนึ่งมิได้

ข. ผลของสัญญาต่อผู้ถือหุ้นในฐานะผู้ถือหุ้นของบริษัท

ในกรณีผู้ถือหุ้นของบริษัทนั้นมิได้เข้าร่วมเป็นคู่สัญญาในสัญญาผู้ถือหุ้นนั้น ผลของสัญญาผู้ถือหุ้นนั้นบังคับให้คู่สัญญานั้นจะต้องยึดปฏิบัติตามข้อตกลงตามที่ได้กำหนดไว้ในสัญญาผู้ถือหุ้น ผลที่เกิดขึ้นต้องคำนึงถึงจำนวนของผู้ถือหุ้นที่ไม่ได้เข้าร่วมเป็นคู่สัญญาว่ามีจำนวนเป็นประการใด ในกรณีที่ผู้ถือหุ้นที่ไม่ได้เข้าร่วมเป็นคู่สัญญาเป็นผู้ถือหุ้นฝ่ายคะแนนเสียงข้างน้อยนั้น ผลของสัญญาย่อมมีผลต่อผู้ถือหุ้นที่ไม่ได้เข้าร่วมเป็นคู่สัญญาด้วย ตามหลักความสัมพันธ์ระหว่างผู้ถือหุ้นฝ่ายข้างมากและผู้ถือหุ้นฝ่ายข้างน้อยที่ได้กล่าวมาแล้ว ในบทที่ 1 ข้อ 2.2.4 เพราะการผ่านมติในที่ประชุมผู้ถือหุ้นโดยการตัดสินใจด้วยคะแนนเสียงข้างมากนั้นหากมติดังกล่าวเป็นมติที่ปฏิบัติตามข้อบังคับของบริษัทและชอบด้วยกฎหมายแล้ว มติดังกล่าวนั้นก็ย่อมมีผลผูกพันต่อผู้ถือหุ้นทุกคนด้วยแม้ผู้ถือหุ้นนั้นจะไม่ได้เห็นชอบด้วยกับมติดังกล่าวก็ตาม

2.2.1.3 ผลของสัญญาที่มีต่อบุคคลภายนอก

จากแนวคิดของกฎหมายและทฤษฎีผู้ถือหุ้นของบริษัทกับบุคคลภายนอกนั้นมิได้มีนิติสัมพันธ์ใดต่อกัน เนื่องจากความเป็นนิติบุคคลนั้นได้แยกต่างหากจากความเป็นผู้ถือหุ้นบริษัท ทำให้นิติบุคคลนั้นสามารถมีสิทธิและความรับผิดชอบในหนี้ต่าง ๆ ที่เกิดจากนิติบุคคลนั้นได้ ซึ่งตามหลักทฤษฎีกลุ่มของสัญญานั้นมองว่าผู้ถือหุ้นนั้นถือว่าเป็นคู่สัญญาหนึ่งกับบริษัท²¹ เพื่อให้ได้มาซึ่งผลประโยชน์จากบริษัทในรูปของเงินปันผลและอย่างอื่นในทางอ้อม ดังนั้นผู้ถือหุ้นจึงมิได้มีนิติสัมพันธ์ใด ๆ กับบุคคลภายนอก แม้แต่ในกรณีที่ผู้ถือหุ้นยังไม่ได้ชำระมูลค่าหุ้นที่ตนเองถืออยู่นั้นครบตามจำนวนมูลค่าหุ้น และบริษัทจำเป็นต้องเลิกกิจการลง ซึ่งผู้ถือหุ้นมีภาระที่จะต้องชำระมูลค่าหุ้นที่ยังค้างชำระอยู่นั้นต่อบริษัท สิทธิเรียกร้องนั้นก็จะเป็นของบริษัทมิใช่เจ้าหนี้ซึ่งเป็นบุคคลภายนอก เจ้าหนี้จะมีสิทธิเรียกร้องเอาค่าหุ้นที่ยังมิได้ชำระหนี้ได้เฉพาะในกรณีที่บริษัทเพิกเฉยต่อการเรียกร้องและเจ้าหนี้เองก็มีสิทธิเรียกร้องแทนบริษัทได้เท่าที่ไม่เกินมูลค่าหนี้ที่บริษัทเป็นหนี้เท่านั้น

ดังนั้นผลของสัญญาผู้ถือหุ้นจึงย่อมไม่มีผลผูกพันใดต่อบุคคลภายนอก และไม่ก่อให้เกิดสิทธิหรือหน้าที่ใดต่อบุคคลภายนอกหรือเป็นผลต่อบุคคลภายนอกตามหลักสัญญาเพื่อประโยชน์ของบุคคลภายนอกได้ เพราะกฎหมายมิได้มีบทบัญญัติให้อำนาจไว้

2.2.2 กรณีสัญญาผู้ถือหุ้นจัดทำภายใต้บริษัทมหาชน

การจัดทำสัญญาผู้ถือหุ้นภายใต้บริษัทมหาชนนั้น ขอบเขตของสัญญาอยู่ภายใต้พระราชบัญญัติบริษัทมหาชน พ.ศ. 2535 และพระราชบัญญัติหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ พ.ศ. 2535 ในส่วนของการขอเสนอขายหุ้นต่อสาธารณชน

ภายใต้บทบัญญัติกฎหมายของพระราชบัญญัติมหาชนนั้นกำหนดขอบเขตของสัญญาผู้ถือหุ้นไว้ค่อนข้างจำกัดซึ่งมิได้มีบทบัญญัติของกฎหมายให้อำนาจแก้ไขหรือเปลี่ยนแปลงบทบัญญัติของกฎหมายได้ ทั้งนี้เพราะเห็นว่าบทบัญญัติกฎหมายของพระราชบัญญัติฉบับนี้มุ่งที่ให้ความคุ้มครองแก่ผู้ถือหุ้นทุกรายอย่างเท่าเทียมกัน รวมทั้งรัฐเองจะได้มีโอกาสกำกับดูแลได้เป็นอย่างดี โดยจะเห็นได้ว่ารัฐเข้ามาควบคุมดูแลตั้งแต่การออกหนังสือชี้ชวนให้ประชาชนซื้อหุ้น รวมไปถึงการกำหนดข้อบังคับซึ่งบทบัญญัติที่ผู้ถือหุ้น กรรมการและบริษัทต้องปฏิบัติตามนั้นยังกำหนดมิให้บัญญัติข้อความใดอันเป็นการขัดหรือแย้งกับหนังสือบริคณห์สนธิ และบทแห่งพระราชบัญญัติบริษัทมหาชน โดยกำหนดเพิ่มอีกด้วยว่าข้อบังคับนั้นต้องกำหนดเรื่องตามที่ระบุไว้ในมาตรา 30 พระราชบัญญัติฉบับนี้ด้วย

²¹ ยินดี วิชชุ โอกาส, อำนาจที่ประชุมผู้ถือหุ้นในการควบคุมการดำเนินงานของบริษัท, หน้า 12

จากภาพรวมและจุดมุ่งหมายของการตราพระราชบัญญัติฉบับนี้แล้ว จะเห็นได้ว่ามุ่งคุ้มครองผลประโยชน์ของผู้ถือหุ้นรวมทั้งประชาชน โดยสังเกตได้จากการที่ บทบัญญัตินี้มีการกำหนดโทษความผิดในกรณีบุคคลที่เกี่ยวข้องที่มีการฝ่าฝืนบทบัญญัติใน พระราชบัญญัติฉบับนี้

2.2.2.1 ผลของสัญญาที่มีต่อบริษัท

การทำสัญญาผู้ถือหุ้นในบริษัทมหาชนนั้น แม้จะไม่เปิด ช่องให้มีการทำสัญญาอันเป็นผลในการกำหนดข้อบังคับของบริษัทเหมือนเช่นการทำสัญญา ผู้ถือหุ้นในบริษัทจำกัดได้ก็ตาม แต่สิทธิและเสรีภาพในการทำสัญญาโดยภายใต้สิทธิที่ตนมีอยู่เหนือ ทรัพย์สินของตนคือหุ้นก็ยังคงมีอยู่ การที่ผู้ถือหุ้นของบริษัทจะเข้าทำสัญญาระหว่างผู้ถือหุ้นเพื่อตก ลงกระทำการหรืองดกระทำการอันเป็นจำกัดสิทธิที่ตนมีอยู่ ผู้เขียนมีความเห็นว่าน่าทำได้ ดังนั้น สัญญาผู้ถือหุ้นนั้นจึงมีผลใช้บังคับได้ถ้าข้อตกลงดังกล่าวนั้นมีได้เป็นการขัดต่อบทบัญญัติของ กฎหมายหรือเป็นการฝ่าฝืน หรือขัดต่อความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชนสัญญา ผู้ถือหุ้นดังกล่าวย่อมไม่น่ามีผลบังคับใช้ได้ แต่ผลของสัญญาดังกล่าวย่อมไม่น่ามีผลใดต่อบริษัท ไม่ว่า บริษัทจะอยู่ในฐานะคู่สัญญาหรือไม่ก็ตาม เพราะนิติสัมพันธ์ที่มีเหนือบุคคลสิทธิของคู่สัญญามีได้มี ผลใดต่อบริษัท และบริษัทคงไม่สามารถเข้ามาเป็นคู่สัญญาดังกล่าวได้ เพราะบริษัทตามมาตรา 85 กำหนดให้บริษัทนั้นต้องดำเนินกิจการของบริษัทให้เป็นไปตามกฎหมาย วัตถุประสงค์ และข้อบังคับ ของบริษัทตลอดจนมติที่ประชุมผู้ถือหุ้น ซึ่งกฎหมายดังกล่าวย่อมรวมถึงบทบัญญัติในพระราช บัญญัติบริษัทมหาชน พ.ศ. 2535 ด้วย

2.2.2.2 ผลของสัญญาที่มีต่อผู้ถือหุ้นอื่นในบริษัท

ผลของสัญญาผู้ถือหุ้นที่มีต่อผู้ถือหุ้นนั้นแยกได้เป็น 2 ประเด็นคือ

ก. ผลของสัญญาที่มีต่อผู้ถือหุ้นในฐานะคู่สัญญา คือคู่สัญญาจะต้องปฏิบัติตามข้อกำหนดในสัญญาผู้ถือหุ้น

ข. ผลของสัญญาที่มีต่อผู้ถือหุ้นในฐานะผู้ถือหุ้น ของบริษัทนั้นขึ้นอยู่กับสัดส่วนของการถือหุ้นของคู่สัญญา เพราะหากคู่สัญญาถือหุ้นที่มีจำนวน เสี่ยงข้างมากย่อมมีผลต่อการออกเสียงลงคะแนน แต่หากคู่สัญญาถือหุ้นที่มีจำนวนเสี่ยงข้างน้อย แล้ว ย่อมเป็นผลต่อผู้ถือหุ้นอื่นในการยับยั้ง (Veto) มติต่าง ๆ ในที่ประชุมได้

2.2.2.3 ผลของสัญญาที่มีต่อบุคคลภายนอก

ผลของสัญญาผู้ถือหุ้นย่อมไม่ผูกพันต่อบุคคลภายนอก แต่ อย่างไรก็ดีคู่สัญญานั้นอาจเขียนข้อสัญญาให้เกิดประโยชน์ต่อบุคคลภายนอกได้ แต่หากเป็นข้อ

กำหนดที่สร้างภาระหรือเป็นโทษกับบุคคลภายนอกแล้ว ย่อมไม่สามารถทำได้เว้นแต่มีบทบัญญัติกฎหมายให้อำนาจไว้

2.2.3 กรณีสัญญาผู้ถือหุ้นจัดทำขึ้นภายใต้บริษัทจดทะเบียน

บริษัทจดทะเบียนก็เป็นบริษัทมหาชนจำกัดซึ่งมีหุ้นสามัญจดทะเบียนเป็นหลักทรัพย์ตามพระราชบัญญัติว่าด้วยหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย ซึ่งข้อบังคับควบคุมการทำงานของบริษัทจดทะเบียนเพื่อเป็นการคุ้มครองและป้องกันผลประโยชน์ของผู้ลงทุนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย

ดังนั้นการทำสัญญาผู้ถือหุ้นในบริษัทจดทะเบียนนั้นมิได้แตกต่างจากการทำสัญญาผู้ถือหุ้นในบริษัทมหาชน เนื่องจากบริษัทจดทะเบียนก็เป็นบริษัทมหาชนประเภทหนึ่ง และต้องอยู่ภายใต้กฎหมายว่าด้วยหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ รวมทั้งภายใต้การควบคุมของคณะกรรมการ ก.ล.ต และตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย

ด้วยเหตุดังกล่าวข้างต้นนี้ ผลของสัญญาผู้ถือหุ้นที่ทำภายใต้บริษัทจดทะเบียนนั้นจึงมีลักษณะดังนี้

2.2.3.1 ผลของสัญญาที่มีต่อบริษัท

การทำสัญญาผู้ถือหุ้นในบริษัทจดทะเบียนนั้นผู้เขียนมีความเห็นว่าน่าจะทำได้แต่ทั้งนี้ข้อกำหนดดังกล่าวจะต้องไม่ขัดต่อบทบัญญัติที่เกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชน แต่อย่างไรก็ดีผลของสัญญาผู้ถือหุ้นไม่น่ามีผลใดต่อบริษัท เพราะนิติสัมพันธ์ที่มีเหนือบุคคลสิทธิของกลุ่มสัญญาไม่ได้มีผลต่อบริษัทและบริษัทก็ไม่สามารถเข้าเป็นคู่สัญญาในสัญญาดังกล่าวได้

2.2.3.2 ผลของสัญญาที่มีต่อผู้ถือหุ้นอื่นในบริษัท

ผลของสัญญาผู้ถือหุ้นที่จัดทำภายใต้บริษัทจดทะเบียนนั้นมีลักษณะเหมือนกับสัญญาผู้ถือหุ้นที่จัดทำภายใต้บริษัทจดทะเบียน ซึ่งแยกผลออกเป็น 2 ประเด็น ดังนี้

ก. ผลของสัญญาที่มีต่อผู้ถือหุ้นในฐานะคู่สัญญา คือคู่สัญญาจะต้องปฏิบัติตามข้อกำหนดในสัญญาผู้ถือหุ้น

ข. ผลของสัญญาที่มีต่อผู้ถือหุ้นในฐานะผู้ถือหุ้นของบริษัทนั้นขึ้นอยู่กับสัดส่วนของการถือหุ้นของคู่สัญญา เพราะหากคู่สัญญาถือหุ้นที่มีจำนวนเสียงข้างมากย่อมมีผลต่อการออกเสียงลงคะแนน แต่หากคู่สัญญาถือหุ้นที่มีจำนวนเสียงข้างน้อยแล้ว ย่อมเป็นผลต่อผู้ถือหุ้นอื่นในการยับยั้ง (Veto) มติต่าง ๆ ในที่ประชุมได้

2.2.3.3 ผลของสัญญาที่มีต่อบุคคลภายนอก

ผลของสัญญาผู้ถือหุ้นย่อมไม่ผูกพันต่อบุคคลภายนอก แต่ทั้งนี้คู่สัญญาอาจเขียนข้อสัญญาให้เกิดประโยชน์ต่อบุคคลภายนอกได้ แต่หากเป็นข้อกำหนดที่สร้างภาระหรือเป็นโทษกับบุคคลภายนอกแล้ว ย่อมไม่สามารถทำได้เว้นแต่มีบทบัญญัติกฎหมายให้อำนาจไว้

3. สภาพปัญหาที่เกิดขึ้นจากการบังคับใช้สัญญาผู้ถือหุ้น

เมื่อสัญญาผู้ถือหุ้นได้จัดทำขึ้นภายใต้ขอบเขตของสัญญาผู้ถือหุ้น ตามที่คู่สัญญาได้ตกลงร่วมกันและลงนามในสัญญาผู้ถือหุ้น สัญญาผู้ถือหุ้นก็เกิดมีผลบังคับใช้และก่อให้เกิดผลของสัญญาขึ้นผูกพันเหนือคู่สัญญา โดยคู่สัญญาจะต้องปฏิบัติตามข้อตกลงที่ระบุไว้ในสัญญาผู้ถือหุ้น ผลที่เกิดจากการบังคับใช้สัญญาผู้ถือหุ้นนั้นสามารถเกิดได้ทั้งผลดีและผลเสียตามแต่ข้อกำหนดของสัญญาจะกำหนดไว้เป็นประการใด

ดังนั้นผู้เขียนจึงพยายามรวบรวมสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นจากการบังคับใช้สัญญาผู้ถือหุ้นตามที่ผู้ถือหุ้นได้เข้าทำสัญญานั้น ซึ่งแยกประเด็นของสภาพปัญหาได้เป็น 5 ประการดังนี้

3.1 การทำและบังคับใช้สัญญาผู้ถือหุ้นในบริษัทจำกัด

สัญญาผู้ถือหุ้นนั้นเป็นสัญญาประเภทหนึ่งที่ไม่มียกเว้นเฉพาะกำหนดถึงขอบเขตสาระสำคัญ ผล รวมทั้งสิทธิและหน้าที่ของคู่สัญญาเอาไว้ เมื่อผู้ถือหุ้นซึ่งถือหุ้นในบริษัทจำกัดนั้นเห็นพ้องตรงกันกับผู้ถือหุ้นอื่น โดยอาจมีบริษัทเข้ามาเป็นคู่สัญญาในสัญญาผู้ถือหุ้นด้วย เมื่อคู่สัญญาในสัญญาผู้ถือหุ้นได้ทำการตกลงในข้อกำหนดต่าง ๆ ตามเจตนาภายใต้วัตถุประสงค์ที่ผู้ถือหุ้นกำหนดขึ้นแล้ว

โดยหากสัญญาผู้ถือหุ้นดังกล่าวได้จัดทำขึ้น โดยที่ไม่ได้ขัดต่อบทบัญญัติของกฎหมายและข้อกำหนดที่กำหนดในสัญญาผู้ถือหุ้นนั้นมิได้เป็นข้อกำหนดที่ขัดต่อความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชนแล้ว โดยผลของสัญญาทั่วไปนั้นสัญญาผู้ถือหุ้นดังกล่าวย่อมมีผลบังคับใช้ได้

แต่อย่างไรก็ตาม สัญญาผู้ถือหุ้นดังกล่าวนี้เมื่อจัดทำขึ้นภายใต้บริษัทจำกัดแล้ว สัญญาผู้ถือหุ้นเป็นสัญญาหนึ่งที่อยู่นอกเหนือเอกเทศสัญญาตามบรรพ 3 ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ จึงต้องอยู่ภายใต้บทบัญญัติของกฎหมายว่าด้วยสัญญา และภายใต้บทบัญญัติของกฎหมายที่ควบคุมบริษัทตามที่ได้กล่าวมาแล้วในขอบเขตของสัญญาผู้ถือหุ้นข้างต้น

เมื่อสัญญาผู้ถือหุ้นต้องอยู่ภายใต้บทบัญญัติของกฎหมายที่ควบคุมบริษัทจำกัดแล้ว จึงมีประเด็นของสภาพปัญหาที่เกิดจากการทำสัญญาผู้ถือหุ้นภายใต้บริษัท ซึ่งผู้เขียนได้รวบรวมขึ้นดังนี้

3.1.1 การทำสัญญาผู้ถือหุ้นนั้นภายใต้บริษัทจำกัดสามารถดำเนินการจัดทำขึ้นได้หรือไม่ หากสามารถทำสัญญาผู้ถือหุ้นได้แล้ว สัญญาผู้ถือหุ้นที่จัดทำขึ้นนั้นมีรูปแบบใดบ้าง

3.1.2 หากทำสัญญาผู้ถือหุ้นภายใต้บริษัทจำกัดได้แล้ว เนื่องจากบทบัญญัติที่ควบคุมบริษัทนั้นมีความหลากหลายอยู่ การวางข้อกำหนดในสัญญาผู้ถือหุ้นที่คู่สัญญาได้กำหนดกันไว้นั้น คู่สัญญาก็ไม่แน่ใจว่าข้อกำหนดในลักษณะใดบ้างที่สามารถกำหนดได้และข้อกำหนดใดบ้างที่ไม่สามารถกำหนดได้ เพื่อเป็นการวางแนวทางในการป้องกันมิให้สัญญาผู้ถือหุ้นเสียไป จึงเกิดประเด็นวิเคราะห์ว่าข้อกำหนดใดบ้างในสัญญาผู้ถือหุ้นนั้นที่สามารถกำหนดไว้ในสัญญาผู้ถือหุ้นที่จัดทำภายใต้บริษัทจำกัด

3.1.3 หากทำสัญญาผู้ถือหุ้นภายใต้บริษัทจำกัดได้แล้ว ในกรณีที่คู่สัญญาในสัญญาผู้ถือหุ้นนั้นได้กำหนดข้อกำหนดใดในสัญญาผู้ถือหุ้นไว้อย่างหนึ่ง โดยที่ข้อกำหนดนั้นมีลักษณะ หลักเกณฑ์ วิธีการ หรือบทบัญญัติที่แตกต่างจากบทบัญญัติที่กำหนดอยู่ในข้อบังคับของบริษัทแล้ว ความแตกต่างในเนื้อหาของสัญญาผู้ถือหุ้นและข้อบังคับจึงเกิดประเด็นวิเคราะห์ว่าจะก่อให้เกิดผลเป็นประการใด และมีแนวทางในการป้องกันและแก้ไขในกรณีดังกล่าวอย่างใดบ้าง

3.2 การทำและบังคับใช้สัญญาผู้ถือหุ้นในบริษัทมหาชน

บริษัทมหาชนนั้นมีแนวความคิดและการพัฒนาจากบริษัทจำกัดเป็นบริษัทมหาชนโดยเป็นผลมาจากความต้องการของรัฐบาลที่จะพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศให้สามารถแข่งขันกับต่างประเทศได้ อีกทั้งต้องการให้มีธุรกิจเกิดขึ้นและสามารถเปิดกว้างให้ประชาชนทั่วไปสามารถเข้ามาลงทุนได้โดยไม่จำกัดขอบเขตของการถือหุ้นอยู่เพียงแค่ครอบครัวใด หรือกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งเท่านั้น

ลักษณะสำคัญของบริษัทมหาชนนั้นคือจะต้องการมีการเสนอขายหุ้นนั้นต่อประชาชนโดยจะต้องระบุนความประสงค์เช่นว่านั้นในหนังสือบริคณห์สนธิ ซึ่งในลักษณะที่สำคัญนี้บริษัทจำกัด (หรือบริษัทเอกชนนั้น) ไม่สามารถดำเนินการได้ เนื่องจากต้องการให้บริษัทมหาชนนั้นมีการลงทุนจากประชาชนทั่วไป

การจัดตั้งบริษัทมหาชนนั้นมี 2 วิธี กล่าวคือการจัดตั้งบริษัทมหาชนใหม่ และการแปรสภาพจากบริษัทจำกัดเป็นบริษัทมหาชน โดยทั้งสองวิธีจะต้องปฏิบัติตามบทบัญญัติของพระราชบัญญัติบริษัทมหาชนตามหมวดที่ 2 และหมวดที่ 15 แล้วแต่กรณี

ตามบทบัญญัติของกฎหมายที่ควบคุมการดำเนินงานของบริษัทจำกัดนั้นทั้งพระราชบัญญัติบริษัทมหาชน พ.ศ. 2535 และบทบัญญัติของพระราชบัญญัติหลักทรัพย์ที่ควบคุมการดำเนินการเสนอขายหุ้นต่อสาธารณชนนั้น ด้วยเหตุที่บทบัญญัติทั้งสองนั้นต่างก็มีวัตถุประสงค์ของกฎหมายในการให้ความคุ้มครองแก่สาธารณชนเป็นอย่างมาก เพื่อให้เกิดความยุติธรรมต่อทุก

ฝ่าย จึงเกิดเป็นประเด็นที่เป็นปัญหาขึ้นจากการจัดทำสัญญาผู้ถือหุ้นภายใต้บริษัทจำกัด โดยผู้เขียนได้รวบรวมปัญหาที่อาจเกิดขึ้นดังกล่าวได้ดังนี้

3.2.1 การทำสัญญาผู้ถือหุ้นภายใต้บริษัทมหาชนนั้นสามารถดำเนินการจัดทำขึ้นได้หรือไม่ หากสามารถทำสัญญาผู้ถือหุ้นได้แล้ว สัญญาผู้ถือหุ้นที่จัดทำขึ้นนั้นมีรูปแบบใดบ้าง

3.2.2 ในกรณีที่บริษัทมหาชนได้รับการจัดตั้งขึ้นโดยวิธีการแปรสภาพจากบริษัทจำกัดเป็นบริษัทมหาชนแล้วนั้น หากบริษัทจำกัดที่ได้แปรสภาพมานั้นได้มีการจัดทำสัญญาผู้ถือหุ้นระหว่างผู้ถือหุ้นด้วยกันก่อนที่บริษัทจำกัดจะแปรสภาพมาเป็นบริษัทมหาชนตามบทบัญญัติในหมวดที่ 15 ของพระราชบัญญัติจำกัดมหาชนแล้ว ผลของสัญญาผู้ถือหุ้นที่ได้จัดทำขึ้นภายใต้บริษัทจำกัดภายหลังที่ได้แปรสภาพมาเป็นบริษัทมหาชนแล้วนั้น จึงเกิดเป็นประเด็นวิเคราะห์ว่าสัญญาผู้ถือหุ้นดังกล่าวจะมีผลเป็นประการใด และข้อกำหนดที่กำหนดอยู่ในสัญญาผู้ถือหุ้นในขณะที่ยังเป็นบริษัทจำกัดนั้นจะต้องดำเนินการหรือไม่อย่างไร

3.2.3 ในกรณีที่บริษัทมหาชนได้รับการจัดตั้งขึ้นโดยวิธีการจัดตั้งขึ้นใหม่ภายใต้บทบัญญัติในหมวดที่ 2 แห่งพระราชบัญญัติจำกัดมหาชน พ.ศ. 2535 แล้ว หากสัญญาผู้ถือหุ้นสามารถจัดทำขึ้นได้ตามข้อ 3.2.1 แล้วนั้น ข้อกำหนดที่อยู่ในสัญญาผู้ถือหุ้นนั้นคู่สัญญาไม่แน่ใจว่าข้อกำหนดในลักษณะใดบ้างที่สามารถกำหนดได้และข้อกำหนดใดบ้างที่ไม่สามารถกำหนดได้ เพื่อเป็นการวางแนวทางในการป้องกันมิให้สัญญาผู้ถือหุ้นที่ได้จัดทำขึ้นมีผลเสียไป จึงเกิดประเด็นวิเคราะห์ว่าข้อกำหนดใดบ้างที่สามารถกำหนดไว้ในสัญญาผู้ถือหุ้นที่จัดทำภายใต้บริษัทมหาชน

3.3 การทำและบังคับใช้สัญญาผู้ถือหุ้นในบริษัทจดทะเบียน

บริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์เป็นบริษัทมหาชนประเภทหนึ่ง ซึ่งจัดตั้งขึ้นเพื่อเสนอขายหุ้นต่อประชาชนเพื่อนำเงินที่ประชาชนซื้อหุ้นนั้นมาเป็นแหล่งเงินทุนสำหรับการบริหารกิจการ โดยที่บริษัทมหาชนนั้นจะต้องนำเอาหุ้นสามัญของบริษัทไปขึ้นทะเบียนเป็นหลักทรัพยจดทะเบียนภายใต้ข้อบังคับของตลาดหลักทรัพย์จดทะเบียนแห่งประเทศไทยเรื่องการรับหุ้นสามัญหรือหุ้นบุริมสิทธิเป็นหลักทรัพยจดทะเบียน พ.ศ. 2544 ซึ่งการดำเนินการดังกล่าวนี้จะอยู่ภายใต้การควบคุมของตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย

การดำเนินการดังกล่าวนี้เป็นการสนองนโยบายของรัฐที่ต้องการให้มีการสร้างตลาดรองเสริมตลาดหลักในการรองรับการซื้อขายหุ้นหรือหลักทรัพย์ประเภทอื่นตามที่กำหนดอยู่ในพระราชบัญญัติหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ พ.ศ. 2535 เพื่อให้ผู้ถือหุ้นในบริษัทจดทะเบียนนั้นสามารถมีตลาดเพื่อจำหน่ายโอนหุ้นของตน อันเป็นการเสริมสภาพคล่องในการลงทุนของผู้ถือหุ้นหรือผู้ลงทุน ซึ่งแตกต่างจากวัตถุประสงค์ของผู้ถือหุ้นในบริษัทจำกัด

อย่างสิ้นเชิง เพราะผู้ถือหุ้นในบริษัทจำกัดต้องการผลตอบแทนจากการลงทุนในบริษัท รวมทั้งต้องการมีบทบาทควบคุมการดำเนินการต่างๆ ของบริษัท

แม้ว่าบริษัทจดทะเบียนนั้นจะเป็นบริษัทมหาชนก็ตาม ผลของสัญญาผู้ถือหุ้นที่ได้จัดทำขึ้นย่อมไม่แตกต่างไปกว่าสัญญาผู้ถือหุ้นที่ได้จัดทำภายใต้บริษัทมหาชน เพราะบริษัทจดทะเบียนนั้นก็มีสถานะเป็นบริษัทมหาชนด้วยเช่นกัน แต่อย่างไรก็ดีด้วยบทบัญญัติที่ควบคุมบริษัทจดทะเบียน อีกทั้งการควบคุมของคณะกรรมการ ก.ล.ต. และตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยแล้ว จึงเกิดประเด็นในการวิเคราะห์เกี่ยวกับสัญญาผู้ถือหุ้นที่ได้จัดทำขึ้นภายใต้บริษัทจดทะเบียนดังนี้

3.3.1 การทำสัญญาผู้ถือหุ้นภายใต้บริษัทจดทะเบียนนั้นสามารถดำเนินการจัดทำขึ้นได้หรือไม่ หากสามารถทำสัญญาผู้ถือหุ้นได้แล้ว สัญญาผู้ถือหุ้นที่จัดทำขึ้นนั้นมีรูปแบบใดบ้าง

3.3.2 หากสัญญาผู้ถือหุ้นสามารถจัดทำได้ตามประเด็นในการวิเคราะห์ที่ได้กำหนดไว้ในข้อ 3.3.1 แล้ว สัญญาผู้ถือหุ้นที่จัดทำขึ้นในบริษัทจดทะเบียนกับสัญญาผู้ถือหุ้นที่จัดทำขึ้นภายใต้บริษัทมหาชนนั้นมีประเด็นวิเคราะห์เพิ่มเติมว่าสัญญาที่ได้จัดทำทั้งสองนั้นจะมีความเหมือนหรือแตกต่างกันเป็นประการใด

3.4 การวางข้อจำกัดการ โอนหุ้นในบริษัทจำกัดนั้นสามารถกำหนดได้เพียงใด

หุ้นถือว่าเป็นทรัพย์สินประเภทหนึ่ง ตามบทบัญญัติของกฎหมายว่าด้วยบริษัท จำกัดนั้นกำหนดให้ผู้ถือหุ้นเป็นเจ้าของหุ้น ซึ่งตามมาตรา 1336 ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ได้กำหนดทรัพย์สินขึ้นเหนือทรัพย์สิน ให้ผู้เป็นเจ้าของทรัพย์สินนั้นสามารถใช้สอยและจำหน่ายทรัพย์สินนั้นให้แก่บุคคลอื่น หรือมีสิทธิได้รับดอกผลจากทรัพย์สินนั้นได้ รวมทั้งมีสิทธิยึดถือไว้หรือขัดขวางมิให้ผู้อื่นเข้ามาเกี่ยวข้องกับทรัพย์สินนั้นได้

ตามบทบัญญัติว่าด้วยบริษัทจำกัดนั้นได้กำหนดหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการจำกัดการโอนหุ้นเอาไว้ 2 ประการกล่าวคือ

1. ข้อจำกัดการ โอนหุ้น โดยกฎหมาย ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 ประการ²² ดังนี้
  - กรณีหุ้นค้างชำระ บริษัทจะไม่ยอมรับจดทะเบียนโอนหุ้นนั้นได้
  - กรณีการ โอนหุ้นในระหว่างเวลา 14 วันก่อนวันประชุมใหญ่สามัญประจำปี

²² สุรศักดิ์ วาจาสิทธิ์, ย่อหลักกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยหุ้นส่วนบริษัท, พิมพ์ครั้งที่ 9 (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์นิติธรรม) หน้า 165

- ตามกฎหมายพิเศษอื่น ๆ อาทิเช่น พระราชบัญญัติประกอบธุรกิจคนต่างด้าว พ.ศ. 2542 หรือพระราชบัญญัติประกันภัย หรือพระราชบัญญัติประกันชีวิต ซึ่งจำกัดสัดส่วนการถือหุ้นของผู้ถือหุ้นต่างชาติเอาไว้

2. ข้อจำกัดการถือหุ้นโดยข้อบังคับของบริษัท²³

ตามบทบัญญัติของกฎหมายว่าด้วยบริษัทจำกัดมาตรา 1129 กำหนดเอาไว้ว่าหุ้นนั้นสามารถโอนกันได้โดยมิต้องได้รับความยินยอมจากบริษัท เว้นแต่เป็นหุ้นชนิดระบุชื่อลงในใบหุ้นซึ่งมีข้อบังคับของบริษัทกำหนดไว้เป็นอย่างอื่น²⁴

เนื่องจากบทบัญญัติในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ซึ่งกำหนดควบคุมบริษัทจำกัดมิได้วางกรอบหรือหลักเกณฑ์ที่แน่นอนเกี่ยวกับการจำกัดการถือหุ้นเอาไว้ ทำให้เกิดเสรีภาพในการจำกัดสิทธิของตนที่มีเหนือทรัพย์สินคือหุ้นนั้นได้ อีกทั้งบทบัญญัติกฎหมายว่าด้วยทรัพย์สินก็กำหนดให้สิทธิแก่ผู้เป็นเจ้าของทรัพย์สินนั้นสามารถจำหน่ายโอนทรัพย์สินนั้นได้โดยอิสระ ดังนั้นคู่สัญญาในสัญญาผู้ถือหุ้นนั้นจึงอาจทำการตกลงกันวางข้อจำกัดการถือหุ้นนั้น ซึ่งอาจนำมากำหนดในข้อบังคับของบริษัทหรือไม่ก็ได้

ในส่วนของสาระสำคัญของ การวางข้อจำกัดการถือหุ้นนั้นได้กล่าวเอาไว้แล้วในบทที่ 2 หัวข้อที่ 4.6 ซึ่งได้แสดงถึงลักษณะของสาระสำคัญของข้อกำหนดนี้ว่ามีรูปแบบ วิธีการรวมทั้งข้อจำกัดอย่างไร แต่อย่างไรก็ตามจากลักษณะของสาระสำคัญของข้อจำกัดการถือหุ้นนั้นตามที่ได้ปรากฏในสัญญาผู้ถือหุ้นที่ได้จัดทำขึ้นมานั้น มีการกำหนดข้อจำกัดในเรื่องการถือหุ้นกันอย่างเสรีโดยอาศัยหลักเรื่องความศักดิ์สิทธิ์ในการแสดงเจตนาและเสรีภาพในการทำสัญญาของคู่สัญญา

ด้วยเหตุดังกล่าวจึงเกิดเป็นประเด็นข้อสงสัยว่าข้อจำกัดการถือหุ้นในรูปแบบต่าง ๆ ที่กำหนดอยู่ในสัญญาผู้ถือหุ้นที่นิยมจัดทำกันในปัจจุบันนี้ มีผลใช้บังคับได้หรือไม่อย่างไร และถ้านำมาข้อกำหนดในเรื่องของการจำกัดการถือหุ้นที่กำหนดในสัญญาผู้ถือหุ้นนั้นนำมากำหนดไว้ในข้อบังคับของบริษัทแล้ว โดยได้รับความเห็นชอบและมติพิเศษจากที่ประชุมผู้ถือหุ้นตามบทบัญญัติของกฎหมายแล้วนั้น ข้อจำกัดเรื่องการถือหุ้นเช่นว่านั้นจะมีผลเป็นข้อบังคับให้ผู้ถือหุ้นต้องปฏิบัติตามหรือไม่

²³ เรื่องเดียวกัน, หน้า 164

²⁴ โสภณ รัตนกร, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยหุ้นและบริษัท, พิมพ์ครั้งที่ 4 (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์นิติบรรณาการ) หน้า 288

ข้อกำหนดในส่วนที่เกี่ยวกับข้อจำกัดการโอนหุ้นนั้น ผู้เขียนสามารถรวบรวม ลักษณะของข้อจำกัดในเรื่องดังกล่าวได้ดังนี้

3.4.1 ข้อจำกัดการโอนหุ้น โดยกำหนดห้ามคู่สัญญาในสัญญาผู้ถือหุ้นนั้น จำหน่ายโอนหุ้นที่ตนถืออยู่นั้นให้แก่บุคคลใดตลอดชีวิต

3.4.2 ข้อจำกัดการโอนหุ้น โดยกำหนดให้หุ้นที่ประสงค์จะขายนั้นจะต้อง ดำเนินการขอรับอนุมัติจากคณะกรรมการเสียก่อน หากคณะกรรมการเห็นสมควรและอนุมัติแล้ว คู่สัญญาที่ประสงค์จะขายนั้นจึงสามารถโอนหุ้นจำนวนดังกล่าวให้กับบุคคลภายนอกได้

3.4.3 ข้อจำกัดการโอนหุ้นในลักษณะที่คู่สัญญาที่ประสงค์จะโอนหุ้นที่ตน ถืออยู่นั้นให้กับบุคคลภายนอก จะต้องทำการเสนอขายหุ้นจำนวนดังกล่าวให้กับคู่สัญญาก่อนใน ราคาและวิธีการเดียวกับที่เสนอขายให้กับบุคคลภายนอก หากคู่สัญญาที่ได้รับคำเสนอขายหุ้นนั้น ปฏิเสธหรือไม่ดำเนินการตอบรับการซื้อหุ้นที่เสนอโดยคู่สัญญาที่ประสงค์จะเสนอขาย แล้ว คู่สัญญาที่ประสงค์จะเสนอขายจึงสามารถเสนอขายหุ้นดังกล่าวให้กับบุคคลภายนอกได้

3.4.4 ข้อจำกัดการโอนหุ้น โดยกำหนดให้คู่สัญญาต้องเสนอขายหุ้นที่ ตนถืออยู่ให้แก่คู่สัญญาอื่น (ที่เป็นผู้ถือหุ้น) ตามสัดส่วนการถือหุ้นของของคู่สัญญาแต่ละคน หาก คู่สัญญานั้นได้ถึงแก่กรรมลง

3.4.5 ข้อจำกัดการโอนหุ้น โดยกำหนดให้คู่สัญญานั้นต้องเสนอขายหุ้นที่ ตนถืออยู่นั้นให้แก่คู่สัญญาที่เหลืออยู่นั้น ตามสัดส่วนการถือหุ้นของคู่สัญญาที่เหลืออยู่นั้น หาก คู่สัญญานั้นตกเป็นบุคคลล้มละลายโดยคำสั่งศาลล้มละลายตามบทบัญญัติของกฎหมายว่าด้วย การล้มละลาย

3.4.6 ข้อจำกัดการโอนหุ้น โดยกำหนดให้คู่สัญญาต้องเสนอขายหุ้นที่ ตนถืออยู่นั้นให้แก่คู่สัญญาที่เหลืออยู่ตามสัดส่วนการถือหุ้นของคู่สัญญาที่เหลืออยู่ หากคู่สัญญานั้น ตกเป็นบุคคลไร้ความสามารถหรือบุคคลเสมือนไร้ความสามารถตามคำสั่งศาล

3.4.7 ข้อจำกัดการโอนหุ้น โดยกำหนดให้กรณีที่คู่สัญญาที่ประสงค์จะขาย หุ้นจะต้องบังคับหรือดำเนินการให้บุคคลที่ซื้อหรือรับโอนหุ้นจากคู่สัญญาที่ประสงค์จะขายนั้นจะ ต้องเข้าร่วมเป็นคู่สัญญาในสัญญาผู้ถือหุ้นภายหลังจากที่ได้ซื้อหรือได้รับโอนหุ้นดังกล่าวแล้ว

จากสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นจากการวางข้อจำกัดการโอนตามที่ได้กล่าวมาใน ข้อ 3.4.1 – 3.4.7 แล้วนั้นจึงเกิดประเด็นวิเคราะห์ว่าการวางข้อจำกัดการโอนดังกล่าวสามารถกำหนดได้ หรือไม่อย่างไร เพื่อที่จะได้สามารถวางแผนทางการกำหนดข้อจำกัดการโอนหุ้นดังกล่าวใน สัญญาผู้ถือหุ้นได้อย่างมีแบบแผน

3.5 ผลเสียหายที่อาจเกิดขึ้นจากการบังคับตามสัญญาผู้ถือหุ้น

เนื่องจากข้อตกลงต่าง ๆ ที่กำหนดและระบุในสัญญาผู้ถือหุ้นนั้น กฎหมายคำนึงถึงเฉพาะความสมบูรณ์ของข้อตกลงต่าง ๆ ว่าขัดต่อบทบัญญัติของกฎหมายหรือความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชนหรือไม่ หากข้อตกลงดังกล่าวไม่ขัดต่อบทบัญญัติของกฎหมายหรือความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชนแล้ว สัญญาผู้ถือหุ้นที่ได้จัดทำขึ้นย่อมมีผลสมบูรณ์สามารถบังคับใช้ระหว่างคู่สัญญาด้วยกันและสัญญาดังกล่าวก็ไม่มีผลเป็นโมฆะแต่อย่างไรก็ดีตามหลักบุคคลสิทธิ กฎหมายไม่ได้คำนึงถึงผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นจากข้อกำหนดในสัญญาผู้ถือหุ้นว่าข้อกำหนดดังกล่าวนั้นจะก่อให้เกิดผลดีหรือผลเสียแต่อย่างใด ทั้งนี้เพราะกฎหมายเคารพในหลักเรื่องเสรีภาพในการทำสัญญาและหลักความศักดิ์สิทธิ์แห่งการแสดงเจตนาของคู่สัญญาซึ่งกฎหมายจะไม่ก้าวล่วงเข้าไปถึง เนื่องจากบทบัญญัติของกฎหมายเข้าใจดีว่า คู่สัญญาได้รับรู้ความเสียเปรียบอันเกิดขึ้นจากการทำสัญญาและยอมรับในผลที่จะเกิดขึ้นจากการเข้าร่วมในการทำสัญญานั้น ๆ อีกทั้งสัญญาผู้ถือหุ้นก็ไม่เข้าข่ายที่จะนำพระราชบัญญัติว่าด้วยข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม พ.ศ. 2542 มาบังคับใช้ ผลของสัญญาผู้ถือหุ้นจึงอาจก่อให้เกิดได้ทั้งผลดีและผลเสียต่อคู่สัญญาและบริษัท ไม่ว่าจะบริษัทดังกล่าวจะเป็นคู่สัญญาตามสัญญาผู้ถือหุ้นด้วยหรือไม่ก็ตาม

เนื่องจากการปฏิบัติตามข้อตกลงที่ได้ระบุไว้ในสัญญาผู้ถือหุ้นนั้นอาจนำมาซึ่งความเสียหายทั้งกับตัวคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งหรือต่อบริษัท ดังนั้นภายใต้หัวข้อนี้จะมีการวิเคราะห์ถึงผลเสียหายต่าง ๆ ที่อาจจะเกิดขึ้นและชดเชยเยียวยาให้กับคู่สัญญาและบริษัทในกรณีได้รับความเสียหายต่าง ๆ เหล่านี้

โดยทั่วไปสัญญาผู้ถือหุ้นนั้นอาจจะมีผู้ถือหุ้นทั้งหมดของบริษัทเป็นคู่สัญญาหรืออาจจะมีผู้ถือหุ้นเพียงบางส่วนเป็นคู่สัญญาหรืออาจจะมีทั้งผู้ถือหุ้นและบริษัทเป็นคู่สัญญาก็ได้ ดังนั้นหากมีความเสียหายเกิดขึ้นจากการบังคับใช้สัญญาระหว่างผู้ถือหุ้น ความเสียหายที่เกิดขึ้นและผู้รับความเสียหายย่อมจะแตกต่างกันไปตามกรณี

ในการวิเคราะห์ประเด็นในเรื่องความเสียหายที่อาจเกิดขึ้นจากการบังคับใช้สัญญาผู้ถือหุ้นรวมทั้งการแก้ไขเยียวยาความเสียหายที่เกิดขึ้นนั้นมีดังนี้

3.5.1 ในกรณีที่ผู้ถือหุ้นได้เข้าร่วมทำสัญญาผู้ถือหุ้นกัน โดยสัญญาผู้ถือหุ้นดังกล่าวนี้เป็นหลักเกณฑ์ภายใต้บทบัญญัติของกฎหมายว่าด้วยสัญญาแล้ว เมื่อสัญญาผู้ถือหุ้นดังกล่าวมีผลบังคับใช้ได้แล้ว คู่สัญญาได้ตกลงร่วมกันกำหนดวิธีการในการลงมติออกเสียงในที่ประชุมผู้ถือหุ้นให้เป็นไปในทิศทางเดียว ซึ่งเป็นสิทธิที่ผู้ถือหุ้นมี กล่าวคือสิทธิในการเข้าร่วมประชุมใหญ่ผู้ถือหุ้นและออกเสียงลงคะแนนตามสิทธิที่มีในหุ้นที่ตนถือ แต่การใช้สิทธิที่เกิดจากผลของสัญญาผู้ถือหุ้นก่อให้เกิดความเสียหายต่อบริษัท อาทิเช่น บริษัทไม่สามารถดำเนินงานอันเป็นผลที่เกิดจากมติที่คู่สัญญาได้แสดงเจตนาต่อบริษัทจนเป็นเหตุให้บริษัทได้รับความเสียหายขึ้น หรือ

3.5.2 ในกรณีที่คู่สัญญาตามสัญญาผู้ถือหุ้นได้มีข้อกำหนดตกลงร่วมกันจัดสรรจำนวนกรรมการ โดยการเลียงบทบัญญัติของกฎหมายที่กำหนดให้ที่ประชุมผู้ถือหุ้นเป็นผู้แต่งตั้งกรรมการดังกล่าว แต่ข้อกำหนดมักจะกำหนดให้ผู้ถือหุ้นที่เป็นคู่สัญญาแต่ละฝ่ายสามารถเสนอกรรมการที่เป็นตัวแทนขึ้นมาได้ตามจำนวนที่ได้กำหนด โดยที่คู่สัญญาที่เหลืออยู่นั้นจะออกเสียงลงคะแนนสนับสนุนการแต่งตั้งกรรมการที่เสนอ โดยคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งตามข้อกำหนดในสัญญา หรืออาจกำหนดให้คู่สัญญาทั้งหมดร่วมกันออกคะแนนสนับสนุนการแต่งตั้งคู่สัญญาจำนวนหนึ่ง เช่น 3 หรือ 5 คนเป็นกรรมการบริษัท เมื่อกรรมการที่ได้รับการแต่งตั้งให้เข้ามาดำรงตำแหน่งได้ดำเนินกิจการจนเป็นเหตุให้บริษัทได้รับความเสียหายขึ้น

กรณีดังกล่าวข้างต้นมีประเด็นวิเคราะห์ว่าความเสียหายเช่นว่านี้ บริษัทหรือผู้ถือหุ้นสามารถฟ้องเรียกค่าเสียหายที่เกิดขึ้นนี้ได้หรือไม่ และฟ้องเรียกได้ตามมูลหนี้ใด อีกทั้งค่าสินไหมทดแทนที่ได้มาจากการฟ้องเรียกค่าเสียหายนั้นควรตกเป็นของผู้ใด